

TÜRKMENİSTAN ÜLKE RAPORU

TÜRKİYE TOHUMCULAR BİRLİĞİ

OCAK 2026

1. GENEL BİLGİLER.....	4
1.1.Künye.....	4
1.2.Coğrafi Konum ve İklim.....	4
1.3.Doğal Kaynaklar ve Çevre.....	5
1.4. Siyasi ve İdari Yapı.....	5
1.5.Nüfus ve İstihdam.....	5
2.GENEL EKONOMİK DURUM.....	6
2.1.Temel Ekonomik Göstergeler.....	6
2.2.Ekonomik Yapı ve Politikalar.....	7
2.3. Doğrudan Yabancı Yatırımlar.....	8
2.3.1.Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü.....	8
2.3.2.Ülkedeki Serbest Bölgeler.....	9
2.3.3.Şirket Kuruluşu ve İş Yapma İle İlgili Bilgiler.....	9
3. SEKTÖRLER.....	10
3.1.Tarım	10
3.1.1. Tohumculuk.....	11
3.1.2. Hayvancılık.....	13
3.2. Sanayi	14
3.3.Madencilik	14
3.4.İnşaat ve Mühendislik	14
3.5. Bankacılık	14
3.6.Enerji	15
3.7.Ulaşım ve Telekomünikasyon.....	15
3.8.Turizm.....	16
4.TİCARET.....	16
4.1.Genel Durum.....	16
4.2.Türkiye ile Ticaret.....	19
4.2.1.Genel Durum.....	19
4.2.2. İki Ülke Arasında Anlaşma ve Protokoller.....	22
4.2.3. Türkmenistan'da ki Türk Yatırımları.....	22
4.2.4. İki Ülke Arasındaki Ticarete Yaşanan Sorunlar.....	23
4.3. Dış Ticaret Politikası ve Uygulamaları.....	24
4.3.1. Yabancı Sermayeye Yönelik Kısıtlamalar.....	24
4.3.2. Yabancı Sermayeli Şirketlere Uygulanan Ayrımcılıklar.....	24
4.3.3. Dış Ticaret Mevzuatı	24
4.3.4. Tarife Dışı Engeller	25
4.3.5. Yatırım Teşvik Mevzuatı.....	25
4.3.6. Çok Taraflı Ticari Anlaşmalar.....	26
4.3.7. İthalat Mevzuatı.....	26
4.3.8. Vergiler.....	26
4.3.9.Ticarete Uygulanan Standartlar.....	28
5.PAZAR DURUMU	28
5.1.Pazarın Özellikleri.....	28
5.2.Potansiyel Yatırım Alanları.....	29
5.3. Pazarda Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar.....	29

5.4. Tüketici Tercihleri	30
5.5.Dağıtım Kanalları.....	30
5.6.Fikri, Sınai ve Mülkiyet Hakları.....	30
5.7. Ülkenin Güçlü ve Zayıf Yönleri ile Fırsatlar ve Tehditler.....	30
5.8. İş Adamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar.....	31
6.YATIRIMCILAR İÇİN YARARLI LİNKLER.....	32

1.GENEL BİLGİLER

1.1.Künye

Resmi Adı	Türkmenistan Cumhuriyeti
Yönetim Şekli	Başkanlık Sistemi
Devlet Başkanı	Serdar Berdumuhmammedov
Nüfus	6.677.000 (IMF,2025 tahmini)
Resmi Dili	Türkmençe(Resmi Dil), Rusça
Din	Müslüman % 89, Ortodoks % 9, Diğer % 2
Etnik Yapı	Türkmen % 85; Özbek % 5; Rus % 4; Diğer % 6
Başkent	Aşkabat
Başlıca Şehirleri	Aşkabat, Türkmenabat, Daşoğuz
Sınır Komşuları:	Kuzeydoğusunda Özbekistan, kuzeybatısında Kazakistan, güneyinde İran ve güneydoğusunda Afganistan ile komşudur.
Yüzölçümü	488.100 km ²
GSYİH (Milyar\$)	72.119 (IMF,2025 tahmini)
KBGSYİH (\$)	10.801 (2025 tahmini, IMF)
Büyüme Oranı (%)	2,32 (2025 tahmini, IMF))
Para Birimi	Türkmenistan Manatı (1 TMT= 12,35TL)
Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar	Birleşmiş Milletler, İslam İşbirliği Teşkilatı, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Bağımsız Devletler Topluluğu, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, NATO Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi, NATO Barış için Ortaklık Programı, IMF, Dünya Bankası, Asya Kalkınma Bankası, İslam Kalkınma Bankası, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü, Uluslararası Denizcilik Örgütü, UNESCO, Dünya Sağlık Örgütü, Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü, Dünya Meteoroloji Örgütü, Dünya Sendikalar Federasyonu, Uluslararası Çalışma Örgütü, Dünya Gümrük Örgütü, Asya Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu, BM Gıda ve Tarım Örgütü, Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası, INTELSAT, Interpol, Uluslararası Standartlar Teşkilatı, BM Sınai Kalkınma Örgütü, BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı, BM Dünya Turizm Örgütü, Uluslararası Telekomünikasyon Birliği, Evrensel Posta Birliği

1.2.Coğrafi Konum ve İklim

Türkmenistan Cumhuriyeti Orta Asya'nın güneyinde, Hazar Denizi kıyısında yer almakta olup- 488 100 km'lik yüzölçümü ile bağımsız devletler topluluğunun en büyük dördüncü devletidir. Kara Kum çölü ülkenin %80'ini kapsamaktadır. Ülkenin başlıca üç nehri Ceyhun (Amudarya, 2 620 km), Tejen (1 150 km) ve Murgab (978 km) dır. Karakum kanalı 1 100 km uzunluğuyla tarım sektörü açısından hayati rol

oynamaktadır. Nüfusun yarısı da kanal kıyısında yoğunlaşmıştır Başkent Aşkabat'ın da bulunduğu güney bölgesi deprem kuşağında yer almaktadır ve en son büyük deprem şehrin tamamının yok olmasına neden olan 1948 yılındaki 8 şiddetindeki depremdir.

Kurak ve sıcak bir iklime sahip olan ülkede yazın sıcaklık 50 dereceye kadar yükselirken; kışın -25 dereceye kadar düşebilir. En fazla yağış alan aylar Mayıs ve Aralık aylarıdır. En sıcak aylar ise Temmuz ve Ağustos olarak geçer.

1.3.Doğal Kaynaklar ve Çevre

Petrol, doğal gaz, sülfür ve tuz başlıca doğal kaynaklardır. Ülkenin önemli miktarda gaz ve petrol rezervleri bulunmaktadır. Başlıca gaz rezervleri ülkenin doğusunda yer alan Amuderya havzasında bulunmaktadır. Hazar Denizi yakınlarında da gaz rezervleri vardır. Türkmenistan, eski Sovyet Cumhuriyetleri arasında gaz rezervleri bakımından Rusya'dan sonra gelmektedir.

Türkmenistan, hidro karbon sanayinin geliştirilmesi yönünde iddialı projeler ortaya koymaktadır. 2030 yılı itibarı ile doğal gaz üretiminin yılda 250 milyar metreküpe, ham petrol üretiminin ise yılda 110 milyon tona çıkarılması hedeflenmektedir. Orta Asya'nın en uzun nehri Amuderya, Türkmenistan'ın doğusundan geçmektedir.

Ülkenin güneyinde ise Tedzhen nehri akmaktadır. Ancak, bu nehirlerin ülkenin sınırlarında bulunmaları sebebiyle ülke topraklarının yalnızca %3,5'i ekilebilir durumdadır. Tarımsal üretim neredeyse tamamen sulamaya dayanmaktadır. Toprağın ve yeraltı sularının tarımsal kimyasallar ve ilaçlarla kirlenmesi, Hazar Denizi'nde kirlilik, Amuderya nehrinin sulama amaçlı olarak yönünün değiştirilmesi sonucunda nehrin Aral Gölü'ne ikmal yapamaması ve çölleşme başlıca çevre sorunlarıdır.

1.4.Siyasi ve İdari Yapı

Türkmenistan Başkanlık sistemi ile yönetilen bağımsız ve tarafsız bir ülke olup, Devlet Başkanı Gurbanguly Berdimuhammedov'dur.

Türkmenistan Meclisi'nde seçimle belirlenmiş 125 üye görev yapmaktadır. Meclis üyeleri 5 yılda bir yapılan seçimlerle yenilenmektedir. Devlet üst yönetim organizasyonunda Bakanlar Kurulu üyesi ve Bakan olarak görev yapan 9 Devlet Başkanı Yardımcısı, 23 Bakan, 5 Bakan yetkisini haiz Komite Başkanı bulunmaktadır. Yürütmenin Başı Devlet Başkanıdır. Devlet Başkanı, aynı zamanda Başbakanlık görevini de yürütmektedir.

Ülke, idari olarak 5 vilayete ayrılmıştır. Vilayetlerde üst yönetim görevi Hekimler (Belediye Başkanı ve Vali) tarafından yürütülür. Vilayet sınırları içerisinde yerleşen Şehir ve Etraflar da yine Şehir Hekimi ve Etraf Hekimi tarafından Vilayet Hekimi'ne bağlı olarak yürütülür. Daha küçük yerleşim yerleri Geneşlikler ve Obalar, Arçınlar ve Birlikler tarafından yine Vilayet Hekimi'ne bağlı olarak yürütülür. Ülkedeki beş vilayet Ahal, Balkan, Daşoğuz, Mari ve Lebap vilayetleridir.

1.5.Nüfus ve İstihdam

Resmi olarak nüfus sayımı yapılmamakta ve nüfus verileri resmi olarak açıklanmamaktadır. Ancak, IMF tahminlerine göre 2025 yılında 6,67 milyon kişi ile dünyada 104. sırada yer alan Türkmenistan nüfusunun 2030 yılında 7 milyon kişi olacağı tahmin edilmektedir.

Bağımsız Devletler Topluluğu içerisinde alan büyüklüğü açısından dördüncü sırada yer alsa da nüfusu oldukça azdır. Nüfusun %85'i Türkmen olup diğer etnik gruplar Özbekler (%5), Ruslar (%4), Kazaklar, Tatarlar, Azeriler, Ermeniler ve Ukraynalılardır.

Türkmenistan'da 12 Nisan 1993 tarihinden itibaren Kiril harflerinin bırakılması ve Latin harflerine geçilmesi kararlaştırılmıştır.

Türkmen Türkçesi ülkenin resmi dilidir. Bunun yansısı Rusça yaygın olarak kullanılmaktadır. Ayrıca Türkmenistan'ın kuzeyinde de Özbek azınlıklar tarafından Özbek Türkçesi kullanılmaktadır.

Ülkede eğitime başlama yaşı 7 olup, ücretsiz olan zorunlu eğitim 13 yıldır. Okuma oranı %99,7'dir.

Sosyal Güvenlik Kanunu'na göre Türkmenistan'da emeklilik sistemi gönüllüdür. Emekli olmak isteyen kişilerin ücretlerden %2'lik bir kesinti yapılmakta olup, emeklilik yaşı erkekler için 62, kadınlar için 57'dir ve emekli olabilmek için erkeklerin 25 yıl, kadınların 20 yıl çalışmış olması gereklidir.

2.GENEL EKONOMİK DURUM

2.1.Temel Ekonomik Göstergeler

	2023	2024	2025*	2026*	2027*	2028*	2029*	2030*
GSYİH Cari Fiyatlar-milyar \$)	62,81	68,68	72,12	76,9	83,63	91,77	100,71	110,59
GSYİH Büyüme (Sabit Fiyatlar %)	4,2	3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Cari Fiyatlar \$)	9.640	10.408	10.801	11.387	12.251	13.304	14.456	15.720
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	-1,6	4,6	3,9	5	7	8	8	8
Cari İşlemler Dengesinin GSYİH'ya Oranı (%)	5,9	4,4	2,3	0,7	-0,7	-1,3	-2,5	-3,6
Devletin Genel Borçlanmasının GSYİH'ya Oranı (%)	5,5	4,1	3,9	3,6	3,4	3,5	3,6	3,8

Kaynak: IMF,

(*): IMF tahmin

Türkmenistan, başta doğal gaz olmak üzere emtia ihracatına odaklanan bir ekonomiye sahip gelişmekte olan bir pazardır. Ekonomi büyük ölçüde devlete aittir, küçük ve az gelişmiş özel sektörde önemli bir devlet denetimi vardır. Bağımsızlığın kazanılmasından sonra, ekonomide devletçi yapı devam ettirilmiş, yeni kalkınma ve gelişme dönemi programı çerçevesinde her alanda yatırımlar hızlanmıştır. Ekonomide devlet hakimiyetinden daha pazar odaklı bir ekonomik modele yönelime dönük reformlar başlatmıştır.

Özel sektörün gelişmesi için küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi yönünde kanun çıkarılmıştır. Başkan Berdimuhamedov'un yönetime gelmesinden sonra ülkede uygulanmakta olan ikili kur sistemine son verilmiş, ülke parası Manat'ın değeri yeniden belirlenmiş, benzin fiyatlarına sağlanan sübvansiyonlar azaltılmıştır.

2020 yılına kadar olan dönemi de içine alan yeni bir uzun vadeli kalkınma programını yürürlüğe konulmuştur. Bu programa göre ithal ikamesine dayalı ve belli sektörler için yüksek üretim hedeflerinin konulduğu bir plan benimsenmiştir. Kamudaki enerji sektörü haricindeki varlıkların 2020 yılına kadar %70'inin satışını hedeflenmiştir. Şu ana kadar yavaş ilerleme sağlanmıştır. Enerji sektörü, ormancılık, su kaynakları ve havacılık alanlarında devlet hisselerinin satışına izin verilmemektedir.

Hükümet öncelikli sektörler olarak nitelendirilen pamuk, kimyasallar, imalat sanayi, altyapı alanlarına yabancı yatırım çekme konusunda isteklidir. Bazı koşullarda bu alanlarda tercihli vergi oranları ve ithalatta gümrük vergisi muafiyeti gibi teşvik uygulamaları da bulunmaktadır.

2022-2023 yıllarında ülke ekonomisinde, sabit fiyatlara göre %2'nin üzerinde büyüme ile bir toparlanma olmuştur. Ukrayna'daki savaş ve Türkmenistan'ın ana ithalatı üzerindeki zincirleme etkiler sonucunda GSYİH büyümesinin yavaşlayarak 2023 yılında %2 olmuştur. Bu alandaki ihracat destinasyonlarını çeşitlendirme konusundaki ilerleme de büyüme için önemli olacaktır.

Sabit yatırım ve güçlü kamu harcamaları, Aşkabat-Türkmenabat otoyolu ve Arkadağ Şehri'nin genişletilmesi de dahil olmak üzere, daha fazla gerçek GSYİH ivmesi sağlayacaktır. Türkmenistan ekonomisi hidrokarbonlara ve Çin'in ekonomik performansına büyük ölçüde bağımlı olmaya devam etmesi beklenmektedir. ABD-Çin ticaret savaşı nedeniyle, Çin'in büyümesine yönelik aşağı yönlü riskler söz konusudur. Ancak, Çin'in emisyon kesintilerini hedeflemesiyle daha temiz enerjiye artan talebi, gaz tüketimini artıracaktır. Yurt içinde, tarımsal ve endüstriyel faaliyet sektörel büyümeye öncülük etmeye devam edecektir. Hidrokarbonlar ve endüstriyel sektörler dışında, ülkenin ekonomisi zayıf bir şekilde gelişmiş ve büyük ölçüde tarıma odaklı kalacaktır.

2.2.Ekonomik Yapı ve Politikaları

Türkmenistan geniş topraklara sahip çölleşmiş bir ülkedir. Bununla birlikte ülkenin vahalarında yoğun sulu tarım gerçekleştirilmektedir. Ülke toprakları büyük miktarda doğal gaz ve petrol rezervi barındırmaktadır.

Ülkenin tarım alanlarının yarısından fazlasında pamuk ekili olup uygulanan yanlış tarım ve sulama politikaları neticesinde ülkenin pamuk üretimi geçmiş yıllara göre önemli miktarda azalmıştır. FAO verilerine göre Türkmenistan dünyanın en büyük pamuk üreticilerinden biri konumundadır.

Doğalgaz satışı, Rusya Federasyonu, Çin Halk Cumhuriyeti ve İran'a yapılmaktadır. Hazar Denizi ve ülkenin bazı bölgelerinde çıkarılan ham petrol yine Türkmenbaşı ve Seydi rafinerilerinde işlenmektedir. İplik ve kumaş sektöründe pek çok fabrika üretim yapmaktadır. Ayrıca, yeni iplik fabrikalarının kurulmasına devam edilmektedir. Diğer sanayi ürünlerinin üretimi konusunda da fabrikaların kurulması için çalışmalar devam etmektedir. Gıda üretimi konusunda son dönemde hızlı gelişmeler yaşanmakta olup et ürünleri (salam, sosis, sucuk, pastırma, konserve et ürünleri), süt ürünleri (pastorize süt, yoğurt, dondurma, peynir), tavuk ürünleri (paket bütün tavuk, parça tavuk, yumurta), tahıl ürünleri (makarna, bisküvi, çikolata, paketli ekmek), salça, meyve suyu, mineral su gibi alanlarda yerli üretim yapılmaktadır.

2009 yılında yaşanan küresel ekonomik kriz ve Türkmenistan'ın Rusya ile doğal gaz üzerine yaşadığı anlaşmazlıklar, ülkenin Rusya üzerinden ihracat yolunun kapanmasına neden olmuştur. Ancak Çin ile yapılan anlaşmalar neticesinde yeni bir boru hattı inşa edilmiş olup, ülkenin en önemli doğal gaz ithalatçısı Çin'dir.

2.3.Doğrudan Yabancı Yatırımlar

2.3.1. Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Türkmenistan, 2024 yılında tahmini 1,7 milyar dolar ile doğrudan yabancı yatırım çekmiştir. Ülkedeki toplam yabancı sermaye stoğu 43 milyar dolara ulaşmıştır.

	2023	2024*	2025*	2026*
Ülke Dışından gelen doğrudan yatırım (milyon \$)	1.700,00	1.650,00	1.625,00	1.600,00
Ülke Dışından gelen doğrudan yatırımın GSYİH'ya Oranı	1,40	1,20	1,10	0,90

Kaynak: EIU, *; Tahmin

Türkmenistan'da özellikle enerji sektörü yabancı yatırımcılar için önemli bir potansiyel arz etmesine rağmen, bu sektörde bile ülkeye giren yabancı sermaye oldukça kısıtlı kalmaktadır. Türkmenistan tekstil alanında ülkeye yabancı sermaye çekme konusunda nispeten daha başarılı olmuştur. Türkmen makamları tarafından yabancı sermayeye destek verildiği ifade edilmesine rağmen, olumlu bir yatırım ortamı yaratmak için gerekli olan siyasi ve makroekonomik reformlar arzu edilen düzeyde gerçekleştirilebilmiş durumda değildir.

Yabancı firmaların Türkmenistan'da yatırımlarını iki alanda değerlendirmek gerekmektedir. Birincisi doğalgaz ve petrol alanında yapılan yatırımlar. Bu alanda Malezya menşeli Petronas, Birleşik Arap Emirlikleri menşeli Dragon Oil ve Rusya Federasyonu menşeli İtera şirketleri ön plana çıkmakta olup, gelir ve ürün paylaşımli özel hükümler içeren anlaşmalar yapılmaktadır.

Diğer taraftan, petrol ve doğalgaz alanının dışında bir üretim veya ticaret alanında faaliyet göstermek isteyen yabancı şirket ve şahısların yatırımlarını tam olarak hukuken koruyan bir sistem bulunmamaktadır. Pek çok yabancı firma, bir Türkmen vatandaşı ile güvene dayalı ortaklık kurmaktadır.

Diğer taraftan, Bağımsızlığın ilk yıllarında Türkmenistan'a gelerek burada çeşitli faaliyetler gösteren Türk vatandaşlarına vatandaşlık hakkı tanınmıştı. Bu vatandaşlarımızın kurduğu Türkmenistan menşeli şirketler faaliyetlerine devam etmektedir.

Türkmenistan'da son dönemlerde Ürün Paylaşım Anlaşmaları çerçevesinde yabancı şirketler Hazar Denizi'nde çeşitli projeler için verilen lisanslar ile yatırım yapmaktadırlar. Burada yatırımlar deniz yataklarının geliştirilmesi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu alanda "Dragon Oil" (BAE-Büyük Britanya), "Petronas" (Malezya), ENİ (İtalya) ve "İtera" (Rusya) gibi deneyimli yabancı şirketler büyük yatırımlar gerçekleştirmektedir. İngiliz Şirketi "Burren Energy", İtalyan "Eni" Konsern ve Çin "CNPC" firmaları Şirket Ürün Paylaşım Anlaşması çerçevesinde (PSA) karada hidrokarbon yataklarında yatırım yapmaktadırlar.

Özellikle, Japon ve Güney Kore şirketleri tarafından, iki adet her biri 600 bin ton kapasiteli doğal gazdan benzin üretim tesisi, dizel yakıtı üretim tesisi, sentetik yağ üretim tesisi, 2,6 milyon ton kapasiteli havacılıkta kullanılan benzin üretim tesisi, 381 bin ton kapasiteli polietilen ve 81 bin ton kapasiteli polipropilen üretim tesisleri inşa edilmiştir. Çinli şirketler de 2 adet doğal gaz işleme tesisi inşa etmişlerdir.

Uluslararası finans kuruluşları da Türkmenistan'da yapılan çeşitli yatırım programları ve projeleri kredilendirerek önemli finansman katkısı vermişlerdir. Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası ile Türkmenistan Hükümeti arasında yapılan anlaşma gereği 30'dan fazla proje finansmanında yer almışlardır. İslam Kalkınma Bankası (IBD) ve Asya Kalkınma Bankası (ABD) Kazakistan-Türkmenistan-İran Demir yol hattı projesinin Türkmen bölümünün inşaatına finansman sağlamıştır.

2.3.2.Ülkedeki Serbest Bölgeler

Türkmenistan'da 8 Ekim 1993 tarihinde Serbest Ekonomi Bölgesi Kanunu yayımlanmıştır.

Türkmenistan'da, Mari-Bayramali, Okarem-Cheleken, Kızılsu-Seidi, Daşoğuz Havaalanı, Aşgabat-Annau, Aşgabat-Büzmein ve Serahs olmak üzere toplam sekiz adet serbest bölge bulunmaktadır. Ancak, pratikte finansal yetersizlikler, yapısal sorunlar ve altyapı eksiklikleri gibi nedenlerden dolayı ülkedeki serbest bölgeler gelişim aşamalarında.

Bununla birlikte, Türkmenistan'ın Hazar Denizi kıyısında bulunan Türkmenbaşı Şehrinde, awaza bölgesi Milli Turizm Bölgesi olarak ilan edilmiş olup, turizm faaliyetlerinin desteklenmesi amacıyla halen kuruluş aşamasında olan bu bölge için serbest bölge teşviklerine benzer teşvikler yayımlanmıştır.

2.3.3.Şirket Kuruluşu ve İş Yapma İle İlgili Bilgiler

Şahıs şirketi (Telekecilik), Tek Kişilik Firma (Hususi Karhane) ve Sermaye Şirketi (Hocalık Cemiyeti) (Açık veya Kapalı Anonim Şirket) kurulabilmektedir.

Türkmenistan'da şirket kurmak ya da yabancı bir firmanın ofis ya da temsilciliğini açmak için gerekli evraklar Maliye ve Ekonomi Bakanlığı'na teslim edilmekte ve tescil işlemi sonuçlandırılmaktadır. Diğer taraftan mevcut firmalar ise, her üç yılda bir tescillerini yenilemek zorundadır.

Son yıllarda Türkmen Yetkililer, yerel firmaların büyümesini desteklemek amacıyla yabancı şirketlerin, Türkmenistan'daki faaliyetlerinde kısıtlamaya gitmekte ve tescil veya kurulum işlemlerini çok özel projeler dışında sonuçlandırmamaktadırlar. Bunun yanı sıra, bütün işlemlerin bitirilmesi halinde dahi Maliye ve Ekonomi Bakanlığına bağlı Ekonomik Risklerden Koruma Ajansından onay alamayan firmalar tescil edilmemektedir.

-Şirket kurulumu için;

1. Türkmenistan'da şirket kurmak istediğine dair dilekçe.
2. Kurulacak özel şirketin Türkmenistan'da faaliyetlerinin amacını açıklayan ve kurucuların onun faaliyet konusundaki gerekli kısa bilgileri de kapsayan yazılı dilekçe. (Rusça ve Türkmençe)
3. Şirketin adını gösteren belge.
4. Açılış hakkında kurucunun kararı.
5. Şirketin hukuki adresinin Velayet veya (Aşgabat) Belediye Başkanlığı tarafından tespitini gösteren yazı.
6. Yabancı şirketin yöneticisi tarafından onaylanmış Yeni Kurulan Şirketin Ana Sözleşmeleri- Tüzüğü (2 nüsha, Rusça ve Türkmençe).

7. Üretim yapan kurumlar için, faaliyet alanlarını ve mali kaynaklarını açıklayan, kurucu tarafından onaylanmış iş planı.
 8. Mevcut düzen uyarınca tanzim edilmiş Vekaletname. (Eğer kayıt için belgeler kurucu tarafından sunulmuyorsa)
 9. Şirketin Türkmenistan yöneticinin Anketi (3x4 ölçekli fotoğraf)
 10. Yabancı yatırımcının mali statüsü hakkındaki belge-banka referans mektubu (orijinal).
 11. Kurucunun pasaport bilgileri.
 12. Şirketin Tüzüğünde beyan edilen kurucu fonunun %50'sinin yatırıldığına dair tasdik belgesi.
 13. Tescil tahsil makbuzu gibi belgeler istenmektedir.
- Belge asıllarının zarf içinde elden teslim edilmesi gerekmekte, faks ile ileti kabul edilmemektedir.

-Şirket feshi

Şirket feshi için, Maliye ve Ekonomi Bakanlığı'na dilekçe ile başvuru yapıldıktan sonra Bakanlığın ilgili dairesi Resmi Gazete'de ilan yayınlamaktadır. İlanda dilekçe veren şirketle ilgili alacak verecek durumu olanları Bakanlığın ilgili Dairesine çağırmaktadır. Gazete ilanının üzerinden 3 ay geçmesi ile fesih işlemi yapılmış sayılmaktadır.

3. SEKTÖRLER

3.1.Tarım

Türkmenistan'da tarım sektörü geçmişte olduğu gibi günümüzde de ana ekonomik sektörlerden biridir. Ülkede istihdamının önemli bir kısmını tarım sektöründe çalışanlar oluşturmaktadır.

Sovyetler dağıldıktan sonra ve günümüzde Türkmenistan tarım sistemi karma bir yapıya sahiptir. Kolektif tarım sistemi küçük çapta devam ederken köylü tarımı da yeniden canlanmaktadır. Genel olarak tarımda piyasa ekonomisi yoktur fakat özel topraklarda üretilen ürünlerin piyasası oluşmuştur. Dayhan birliklerine çiftçi ile hükümetin arasındaki aracı olarak bakılırsa, Dayhan Birlikleri bir çeşit devlet destekli kooperatif işlevi görmektedir ve Türkmenistan tarımda onun adını anmasa da Chayanov'un SSCB'de uygulanmasını önerdiği tarım sistemine benzer bir sistem uygulamaktadır. Hem kooperatifler hem köylü/aile tarımı hem de kamusal mülkiyet ve yönlendirme bir arada bulunmaktadır. Dahası 1990 sonrası tarımdaki en önemli gelişme köylü tarımının geçerli olduğu sebze ve meyve üretiminde gerçekleşmiş bulunmaktadır.

Sovyetler Birliği'nden kolektif çiftlik sistemini devralan Türkmenistan tarım sektöründe bugüne kadar yapılan reformlar asgari düzeyde kalmıştır. Bu reformlar kapsamında 1995 yılında kolektif çiftlikler çiftçi birliklerine dönüştürülmüş ve 1997 yılında toprağın özel mülkiyete devredilmesi için prosedürler geliştirilmiştir. Bu süreçte çiftçiler toprağı etkin bir şekilde kullanabildiklerini kanıtlamak üzere 2 yıllık bir deneme süresine tabi tutulmuştur. Ancak pratikte çok az sayıda çiftçi bu yöntemle toprak sahibi olabilmıştır. Dolayısıyla Türkmenistan'ın tarıma elverişli topraklarının yüzde doksanı halen devlete aittir. Özel mülkiyete ait topraklar ise miras bırakılabilmeyle birlikte satılamazlar. 2004 yılında çıkarılan Toprak Kanununa göre bireyler 3 hektara kadar toprak sahibi olabilirler, ancak Tarım Bakanlığı bu toprağın kullanılmasında geniş yetkilere sahiptir. Bu kapsamda, Bakanlık toprağın etkin bir şekilde kullanılmadığını düşünürse toprağını çiftçinin elinden alabilir.

Yeni Devlet Başkanı Berdimuhammedov iktidara geldikten sonra tarım sektöründe reform yapacağını bildirmiş ve Mart 2007 de halk meclisine çiftçilerin konumlarının iyileştirilmesi yönünde üç kanun tasarısı gönderilmiştir. Ancak devlet halen tarım ürünlerinin dağıtımını ve pazarlamasını kontrol etmektedir.

Pamuk, Türkmenistan ekonomisinin en önemli gelir kaynaklarından biri olup, üretim ve ihracatı Tarım Bakanlığı'nın kontrolü altında yürütülmektedir. Ülke, Orta Asya'da Özbekistan'dan sonra ikinci büyük pamuk üreticisi konumunda bulunmakta; dünya genelinde ise lif pamuk üretiminde ilk 10 ülke arasında yer almaktadır. Türkmenistan'ın toprak yapısı ve iklim koşulları pamuk tarımına son derece elverişli olup, bu durum pamuk üretiminin yıllar içerisinde istikrarlı bir şekilde artmasını sağlamıştır. Günümüzde ülke, yıllık 300 bin tonun üzerinde lif pamuk üretimi gerçekleştirmektedir.

Pamuk, Türkmenistan'da ekim alanı ve üretim miktarı bakımından tarımsal ürünler arasında ilk sıralarda yer almakta ve tarım sektörünün yaklaşık %70'ini oluşturmaktadır. Aynı zamanda pamuk, ülkenin tarımsal ihracatında en önemli kalemlerden biridir. Üretilen pamuğun yaklaşık %20'si işlenmek üzere Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerine ihraç edilmekte, pamuk ihracatından elde edilen gelir ise toplam ihracat gelirlerinin yaklaşık %20'sini oluşturmaktadır. Bu yönüyle pamuk, Türkmen ekonomisi açısından stratejik bir ürün niteliği taşımaktadır. Pamuk üretiminin yanı sıra, ipekçilik de ülkede tarımsal faaliyetler içerisinde önemli bir yere sahiptir.

Türkmenistan'daki meyve ve sebze üretiminin büyük kısmı özel sektör tarafından yapılmaktadır. Türkmenistan'da üretilen diğer önemli ürünleri ise buğday, arpa, mısır, çeltik, susam, kavun, karpuz, üzüm, meyan kökü ve doğal ipektir.

Meyan kökü ve ekstresi yurtdışında yüksek talep görmektedir ve şu anda Çin, Rusya, ABD, Fransa, İngiltere, Hindistan, Sırbistan, BAE ve Güney Kore'ye ihraç edilmektedir.

Devlet desteğinin bir parçası olarak, çiftliklere düzenli olarak tarımsal üretime uygun arazi tahsis edilmektedir.

3.1.1. Tohumculuk

2025 yılında Türkiye'nin toplam 308 milyon dolarlık tohum ihracatı içerisinde Türkmenistan'a 1,950 milyon dolarlık tohum ihracatı gerçekleştirilmiştir.

Türkmenistan İle Tohum Ticaretimizde Başlıca Kalemler: Domates, mısır, soya, yonca, İngiliz çimi, yer fıstığı, yonca, kabak, patates, soğan ve biber tohumlarıdır.

Türkiye'nin Türkmenistan İle Tohum Ticaret Verileri (TÜİK/2025)

HS12	HS12 adı	Ölçü adı	İhracat Miktar	İhracat USD	İthalat USD
60290100000	Mantar miselleri	KG	19.296	51.256	0
70110000000	Patates; tohumluk	KG	164.625	55.300	0

71290110000	Tatlı mısır (tohumluk) (melez) (kurutulmuş)	KG	6.300	75.297	0
100510150000	Mısır (tek melez); tohumluk	KG	46.170	189.790	0
100510180000	Mısır (diğer melezler); tohumluk	KG	4.182	25.033	0
120760000000	Aspir (Carthamus tinctorius) tohumu	KG	1.500	1.725	0
120991800011	Kabak tohumu	KG	1.000	5.663	0
120923150000	Kırmızı çayır otu tohumları (Festuca rubra L.)	KG	5.000	32.200	0
120923800019	Diğer çayır otu tohumları	KG	44.500	158.335	0
120925900000	İngiliz çimi tohumu (Lolium perenne L.)	KG	27.100	124.232	0
120929800018	Diğer yem bitkilerinin tohumları	KG	12.950	90.086	0
120991800012	Domates tohumu	KG	9	859.970	0
120991800014	Soğan tohumu	KG	2.730	173.201	0
120110000000	Soya fasulyesi; tohumluk	KG	33.650	104.900	0
120721000000	Pamuk tohumu; tohumluk	KG	1.250	3.230	0

Türkiye'nin Türkmenistan İle Fidan Dış Ticaret Verileri (TÜİK/2025)

HS12	HS12 adı	Ölçü adı	İhracat Miktar 1	İhracat Miktar 2	İthalat Miktar 1	İhracat Dolar	İthalat Dolar
60210900000	Diğer köklendirilmemiş çelik ve daldırmalar	KG	1.058	0	0	34.200	0
60220200000	Meyveleri veya sert kabuklu meyveleri yenilen canlı ağaçlar, çalılar; çıplak kökleriyle birlikte olanlar (asma HARİÇ)	KG/ADET	34.260	68.400	0	114.400	0
60220800019	Meyveleri veya sert kabuklu meyveleri yenilen canlı diğer ağaçlar, çalılar; çıplak kökleriyle birlikte olanlar HARİÇ	KG/ADET	52.725	217.430	0	305.644	0

Türkiye'nin Türkmenistan İle Süs Bitkileri Dış Ticaret Verileri (TÜİK/2025)

HS12	HS12 adı	Ölçü adı	İhracat Miktar 1	İhracat Miktar 2	İthalat Miktar 1	İhracat Dolar	İthalat Dolar
60290910000	Oda bitkileri; tomurcuklu/çiçek açmış çiçekler (kaktüsler hariç)	KG	8.530	9.045	0	37.740	0
60290990000	Diğer oda bitkileri	KG/ADET	1.530	199	0	13.540	0
60390000000	Buket yapmaya elverişli/kesme çiçek ve tomurcuklar (diğer hallerde)	KG/ADET	8	0	0	124	0
120929800018	Diğer yem bitkilerinin tohumları	KG/ADET	12.950	0	0	90.086	0
60210900000	Diğer köklendirilmemiş çelik ve daldırmalar	KG/ADET	1.058	0	0	34.200	0
60240000000	Gül çelikleri, daldırmaları veya köklendirilmiş; aşıllı veya aşısız	KG/ADET	323.624	259.731	0	678.401	0
60290450011	Diğer ağaç ve çalıların köklendirilmiş çelikleri	KG	1.119	107.700	0	94.945	0
60290450012	Diğer ağaç ve çalıların köklendirilmiş fidanları	KG	13.044	23.000	0	32.650	0
60290470000	Kozalaklı ve yaprak dökmeyen açık hava canlı ağaçları; çıplak kökleriyle birlikte olanlar HARIÇ	KG	2.352.952	185.994	0	2.671.513	0
60290480000	Canlı açık hava diğer ağaç ve çalıları; çıplak kökleriyle birlikte olanlar HARIÇ	KG	2.342.392	173.548	0	2.296.643	0

3.1.2. Hayvancılık

Tarımsal sanayi komplekslerinde, hayvancılık çiftliklerinin verimliliğini artırmayı ve et ve süt ürünleri üretimini artırmayı amaçlayan büyük ölçekli dönüşümler başarıyla gerçekleştirilmektedir. Halk Maslahatı'nın ve Türkmenistan Cumhurbaşkanının kararları uyarınca, devlet kuruluşlarının bilançosunda yer alan hayvancılık çiftliklerinin aşamalı olarak özelleştirilmesi gerçekleştirilmektedir. Türkmenistan Sanayiciler ve Girişimciler Birliği üyeleri, yaklaşık 90 hayvancılık çiftliğini özelleştirmiştir. Özellikle Akhal, Lebap ve Mary vilayetlerinde inşa edilen hayvancılık kompleksleri Sanayiciler ve Girişimciler Birliği üyelerinin mülkiyetine devredilmiştir. Daha önce Balkan ve Mary vilayetlerinde inşa edilen Tarım ve Çevre Koruma Bakanlığı kümes hayvanları kompleksleri, UIET üyelerine doğrudan satış yoluyla özelleştirilmiştir.

Şu anda 120'den fazla özel hayvancılık çiftliği başarıyla et ve süt üretiyor ve 90 çiftliğin daha inşaatı devam ediyor. Çiftliklere sağlam bir yem tabanı sağlamak için gerekli koşullar yaratılmaktadır. Tarımsal üreticilere arsalar sağlanmakta, hayvancılık sektörü yüksek verimli damızlık hayvanlarla doldurulmakta ve hayvanat

bahçesi-veteriner standartlarına uygun bakım sağlanmaktadır. Özellikle, yonca, mısır, arpa, soya fasulyesi, sorgum ve diğer yem bitkilerinin yetiştirildiği yem bitkileri üretimi için Sanayiciler ve Girişimciler Birliği üyesi olan hayvancılık üreticilerine 28 bin hektardan fazla arazi tahsis edilmiştir.

Büyükbaş hayvancılıkla uğraşan birçok çiftlik, et ve süt üretimi için çok verimli olan Holstein, Simmental, Aberdeen-Angus ve Limousin cinsi damızlık hayvanlar satın almıştır.

Türkmenistan çiftlikleri, ana hayvancılık ürünleri et ve sütün üretim seviyesini arttırmaktadır. Artışlar Devlet İstatistik Komitesi'nin verileri ile de kanıtlanmaktadır.

3.2. Sanayi

Sovyetler Birliği dönemi Türkmenistan'a önemli bir sanayi altyapısı miras bırakmamıştır. 1970 lerden itibaren Moskova Türkmenistan'da sadece petrol ve doğalgaz ile pamuk işleme alanlarında yatırımlar yapmış ve bu nedenle Türkmenistan'ın sanayi altyapısı bu sektörler ile kısıtlı kalmıştır. Bağımsızlıktan sonra sanayinin ağırlığı insan gücüne dayalı hafif endüstriden enerji sektörüne kaymış, endüstriyel üretimin temelini doğal gaz ve petrol oluşturmaya başlamıştır. Ancak bu süreçte pamuk üretimi de ekonomi içerisindeki önemini korumuştur. Türkmenistan'da üretilen pamuk, büyük ölçüde ülke içerisinde işlenmektedir. Ülkenin tekstil altyapısının büyük bir kısmı Türk yatırımları ile kurulmuştur. Türk yatırımcıların tekstil sektörüne yönelik yatırımları sayesinde kırsal kesimlerde iş imkanları artmış ve Türkmenistan'ın tekstil alanındaki ithalatı azalmıştır. Dolayısıyla diğer yabancı yatırımcılardan farklı olarak, Türk yatırımcılar ekonominin enerji dışı sektörlerinin de oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

3.3. Madencilik

Ülkede petrol üretimin yanında sodyum sülfat, krom sülfür, kurşun, brom, bentonit, tuz, kükürt, potasyum, kaya tuzları, baz ve nadir metaller, sülestin, maden suları, yapı malzemeleri vb. değişik türden maden yatakları bulunmaktadır.

3.4. İnşaat ve Müteahhitlik

İnşaat sektörü ekonomide önemli bir yere sahiptir ve GSYİH'nın yüzde 10'luk kısmını oluşturmaktadır. Devlet Başkanı Berdimuhamedov Türkmenistan'da büyük kamu binaları ile ilgili politikalara eski devlet başkanı olan Niyazov'un politikalarına kaldığı yerden devam etmektedir. Bu nedenle inşaat sektörü barınma merkezli değil, prestijli yatırımlar yönünde ağırlık kazanmaktadır. Bu yatırımlar ile birlikte inşaat sektörü son yıllarda gelişme gösteren sektörler arasındadır. Kamu binaları, konser ve spor salonları, köprüler ve fabrika binaları, havaalanları ve oto yollar inşaat sektörünün yoğunlaştığı alanlardır. Son zamanlarda inşaat sektöründe konut projelerinin de artması beklenmektedir.

Türkmenistan, Türk müteahhitlik firmaları için Orta Asya'daki en büyük pazardır. Bugüne kadar, bu ülkede Türk firmaları yaklaşık 25 milyar dolarlık 1000'e yakın projeye imza atmıştır. Otoyol, elektrik santrali, doğalgaz çevrim santrali, asfalt tesisi, köprü, çimento fabrikası, havalimanı ve konut inşaatları gibi, 99 adet proje üstlenilmiş ve 3,2 milyar dolarlık yatırım yapılmıştır.

3.5. Bankacılık

Finansal sistemdeki kurumlar devletin sahip olduğu veya devlet tarafından yönlendirilen kurumlardan oluşmaktadır. Ülkedeki birçok banka uluslararası standartlar açısından borçlu durumdadır. Bankacılık sisteminde verilen kredilerin geri dönmemesi, yetersiz sermaye yapısı ve likidite kıtlığından dolayı 1998 yılında ülke büyük bir kriz yaşamış ve bu kriz sonucunda birçok banka kapatılmıştır.

Türkmenistan'ın bankacılık sektörü devlet kontrolündedir. Ülkede stabilizasyon programının bir parçası olarak Merkez Bankasına limitli de olsa özerklik tanınmıştır, ancak finans sektöründe devletin etkisi devam etmektedir. Kredilerin yüzde 95 i kamu sektörüne verilmekte, özel sektöre minimum düzeyde mali aracılık sağlanmaktadır. Ticari bankacılığın gelişimi ülkenin makroekonomik performansı, özel sektörün gelişmemesi ve devletin ekonomide etkin rolü tarafından sınırlandırılmıştır. Devlet Başkanı'na bağlı olan Merkez Bankası, banka kurma ve dış operasyonlar için lisansları verme, bankaların mevzuat kapsamında hareket etmelerini denetleme, döviz kurunu ve faiz oranlarını belirleme görevlerini üstlenmiştir.

Ülkede borç, iflas, teminat, kefil ve ipotek gibi konularda yeni düzenlemelere ihtiyaç vardır. Sigorta sistemi ise henüz ülkeye yerleşmemiştir. Ziraat Bankası'nın bir iştiraki olan Türkmen Türk Ticaret Bankası, Türkmenistan'da faaliyet gösteren çok az sayıdaki yabancı bankadan birisidir.

Ülkenin önemli bankaları hükümete dış kredi sağlayan dış ticaret bankası Vneshekonombank, ülkedeki tek tasarruf bankası olan Sberbank, tarıma yönelik Daikhan Bank, servis sektörüne ve perakendecilere destek olan Türkmenistan Bank, endüstriyel projelere destek veren Investbank ve 2000 yılında KOBİ lere destek vermek amacıyla kurulan President Bank'tır.

Bağımsız bir merkez bankasının olmaması, merkez bankasının hükümet harcamalarının finansmanında kullanılması ve ülkede para ve sermaye piyasalarının oluşmaması nedeniyle kamu borç kağıtlarının alınıp satılacağı bir piyasa oluşmamış ve bu durum da etkin bir para politikasının yürütülmesini engellemektedir. Ayrıca merkez bankası işlemlerin çoğu döviz kurlarından yürütüldüğü için merkez bankasının yurtiçi para arzı üzerindeki etkinliği de oldukça düşük olmaktadır. Döviz kuruna yapılan müdahalelerden dolayı fiyatlar gerçek gösterge olma özelliğini de yitirmektedir. Ekonomide fiyat kontrolleri oldukça yaygındır. Yoğun şekilde verilen sübvansiyonlar ise ihraç gelirlerinden karşılanmaktadır. Bu ekonomik yapı Türkmenistan'da piyasa mekanizmasında yaşanan problemlerin bir işaretidir.

3.6.Enerji

Türkmenistan'ın en büyük gelir kaynağı olan doğalgaz üretimi, bir devlet kuruluşu olan Türkmengaz tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkmenistan'ın resmi kaynaklara göre doğalgaz rezervleri 2 trilyon metreküp, petrol rezervleri ise 400 milyon ton seviyelerindedir.

Türkmenistan, doğalgazın yanı sıra petrol endüstrisini de geliştirmek için çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Sektöre daha fazla yabancı yatırım çekilmesi hedeflenmekte, ancak üretim paylaşım anlaşmalarının içerdikleri yabancı ortaklara getirilen şartlar ve genel olarak ülkedeki yatırım ortamının yetersizliği buna engel teşkil etmektedir. Ülkenin iki rafinerisi olan Hazar kıyısındaki Türkmen başı Rafinerisi ve Özbekistan sınırındaki Seydi Rafinerisi, Türk firmalarının da yer aldığı projeler ile son yıllarda yenilenmişlerdir.

3.7. Ulaştırma ve Telekomünikasyon

Türkmenistan'da benzinin çok ucuz olması nedeniyle karayolu ile ulaşım tercih edilmektedir. Ülkede karayolu ağı yaygın olmakla beraber, altyapı eksiklikleri mevcuttur. Türkmenistan'ın en önemli limanı 2003 yılında tamamlanan ve 40 milyon dolara mal olan bir proje ile modernize edilmiştir. Hazar kıyısındaki Ekerem ve Ajara gibi küçük limanlar da petrol transferinde kullanılmaktadır. Ülkenin en önemli uluslararası havaalanı Aşkabat'ta yer almaktadır. Modern bir filo ile donatılmış olan Türkmenistan Havayolları, iç hatlarda çok düşük ücretler ile tüm şehirler arası uçuşları düzenlemektedir. Ayrıca birçok önemli uluslararası noktaya da uçuşlar mevcuttur.

Ülkede telefon altyapısı, eski teknoloji ile kurulmuş olmasına rağmen yeterlidir. Şehir içi görüşmeler ücretsiz olup, diğer hizmetler de oldukça ucuzdur. Ancak ülkede internet hizmeti çok kısıtlı bir kitleye verilmektedir. Halkın internete erişimi hemen hemen imkansızdır. Ülkede en önemli kuruluşların bile web sitesi bulunmamakta ya da web siteleri güncellenmemektedir. 2000 yılında yenilenen bir lisans anlaşması ile Türkmenistan'da faaliyet gösteren özel internet servis sağlayıcıların lisansları iptal edilmiş ve Tükmentelekom tek servis sağlayıcı haline gelmiştir.

3.8. Turizm

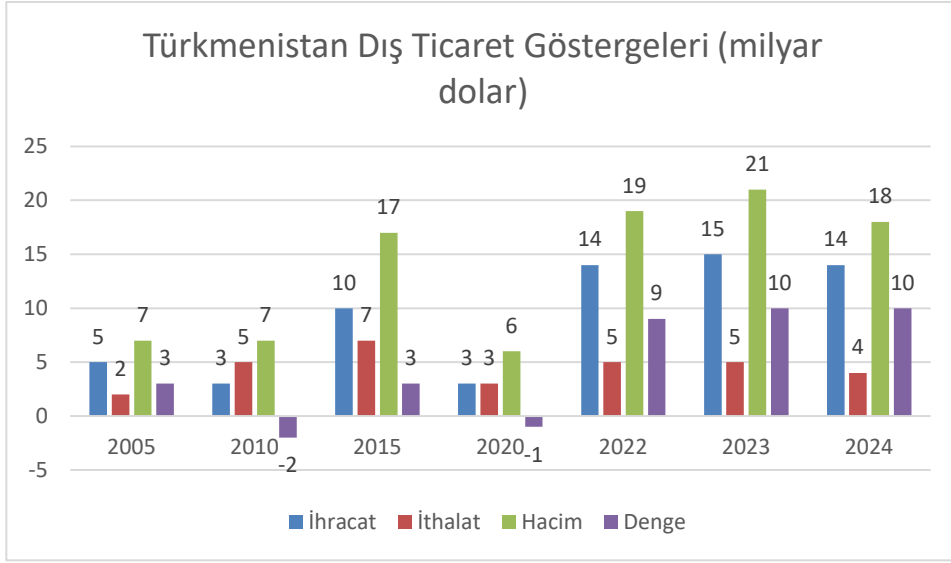
Türkmenistan'da turizm sektörü, çok sayıda tarihi ve arkeolojik kent olmasına rağmen istenilen düzeyde değildir. Bu durumun temel nedeni arasında turizm altyapısındaki eksiklikler, sıkı vize uygulamaları ve Türkmenistan'ın siyasi olarak içe kapalı bir politika yürütmesi şeklinde sıralanabilir. Son zamanlarda çok sayıda otelin inşası ve havayolları ile ilgili çalışmaların hızlandırılması, turizm sektörü ile ilgili atılan önemli adımlar arasındadır.

Türkmenistan'da şu anda 37 özel turizm işletmesi bulunmaktadır. Bunlardan bazıları yakın zamanda özelleştirilen işletmelerdir. Özelleştirilen işletmelerin tümü isimlerini ve faaliyetlerini korumuştur.

Türkmenistan'ın Hazar Denizi kıyısında bulunan liman kenti Türkmenbaşı'nı bir turizm bölgesine dönüştürmek amacı ile büyük bir inşaat hamlesi gerçekleştirilmiştir. 'Türkmenbaşı Turizm Şehri' olarak da bilinen proje kapsamında Türkmenistan'ın Hazar kıyısındaki şehir ve bölgelerine 1 milyar dolar tutarında yatırım yapılarak bölgenin bir cazibe merkezi haline getirilmesi planlanmaktadır.

4. TİCARET

4.1. Genel Durum

Kaynak: Trademap, Türkmenistan verileri

Türkmenistan'ın ihracatı 2024 yılında 14 milyar dolar olmuştur. İhracat yaptığı başlıca ülkeler Çin, Özbekistan, Türkiye, Yunanistan ve Azerbaycan'dır.

Ülkenin ihracatında Türkiye yaklaşık %8 pay ile 3. sıradadır. **Ülkenin 2024 yılında ihraç ettiği başlıca ürünler** sırasıyla petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar; petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar; azotlu mineral veya kimyasal gübreler; ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar) ve elektrik enerjisidir.

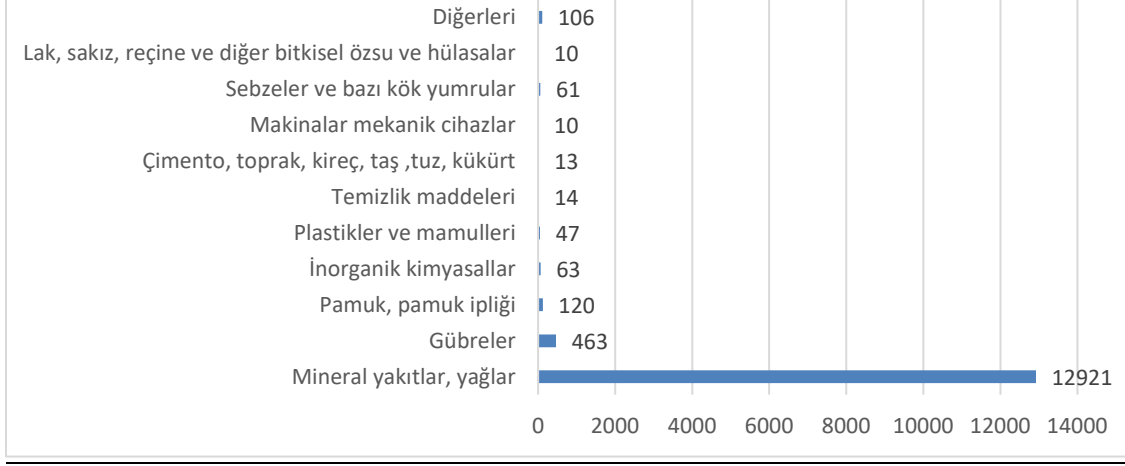
Ülkenin ithalatı ise 2024 yılında 4 milyar dolar olmuştur. İthalat yaptığı başlıca ülkeler Türkiye, Çin, Kazakistan, Almanya ve Özbekistan'dır.

Ülkenin ithalatında Türkiye yaklaşık %28 pay ile 1. sıradadır. **2024 yılında ithal ettiği başlıca ürünler ise** telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar; tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış); demir (dökme demir hariç) ve çelikten ince ve kalın borular ve içi boş profiller (dikişsiz); demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatla kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb. ürünler; helikopterler, uçaklar vb. uzay araçları (uydular dahil), uzay araçlarını fırlatıcı araçlar ve yörünge-altı araçlarıdır.

Başlıca Ürünler İtibarı ile Dış Ticaret

İhracat

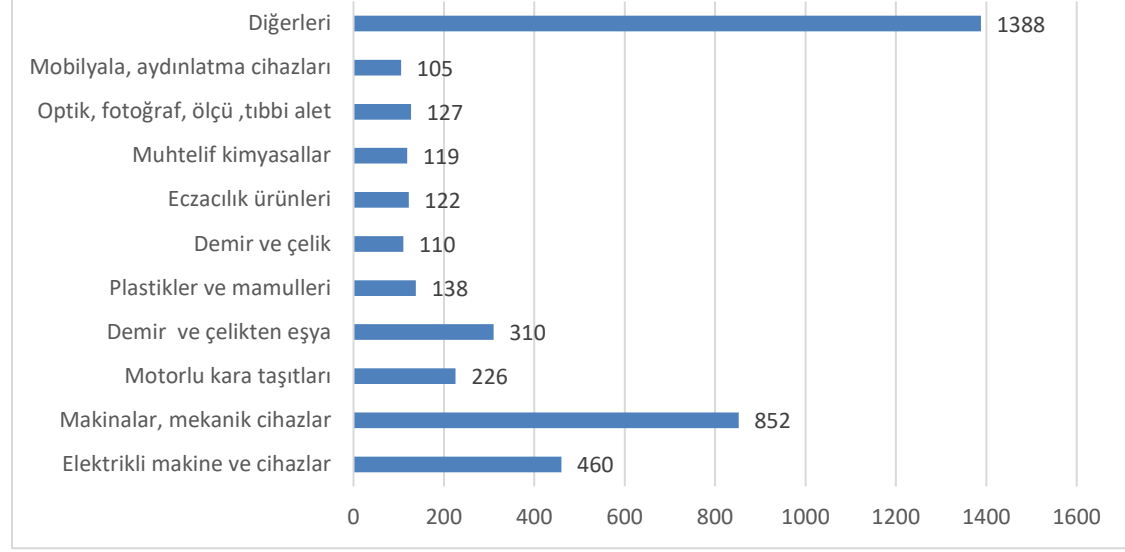
Türkmenistan'ın İhracatında Başlıca Ürün Grupları 2024 (milyon dolar)

Kaynak: Trademap, Türkmenistan verileri

İthalat

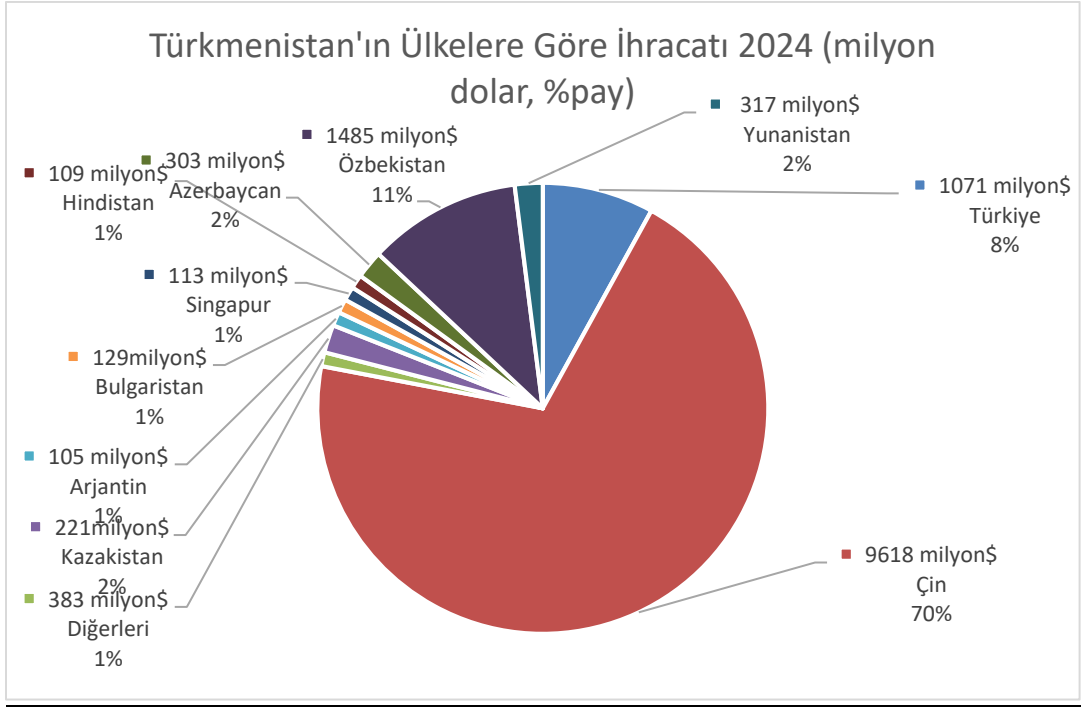
Türkmenistan'ın İthalatında Başlıca Ürün Grupları 2024 (milyon dolar)

Kaynak: Trademap, Türkmenistan verileri

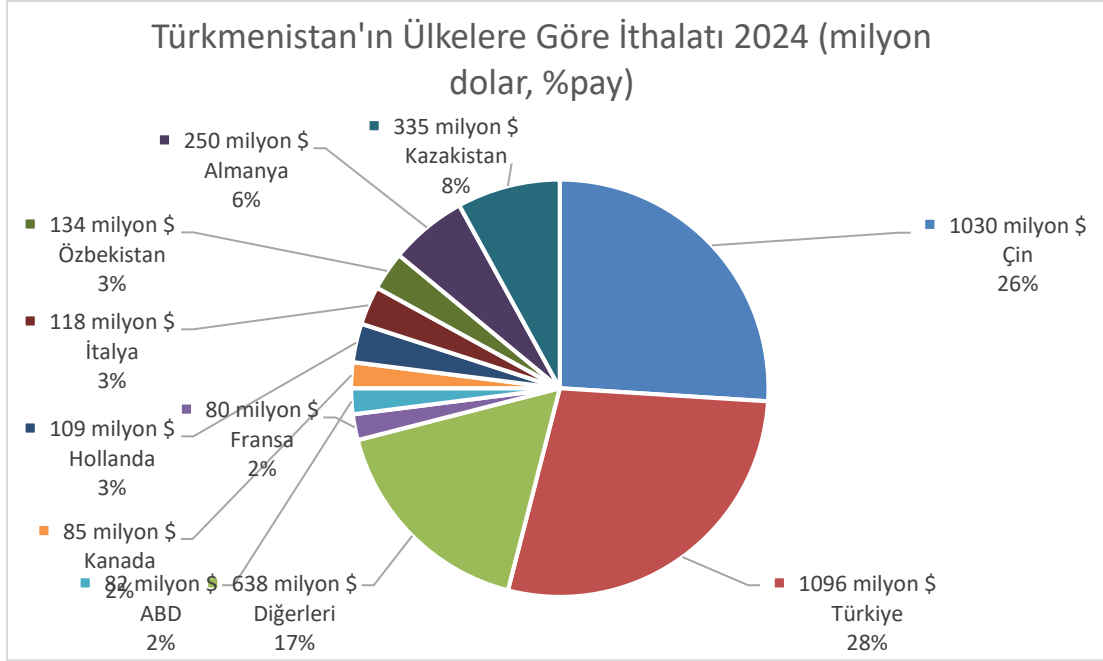
Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticaret

İhracat:

Kaynak: Trademap, Türkmenistan verileri

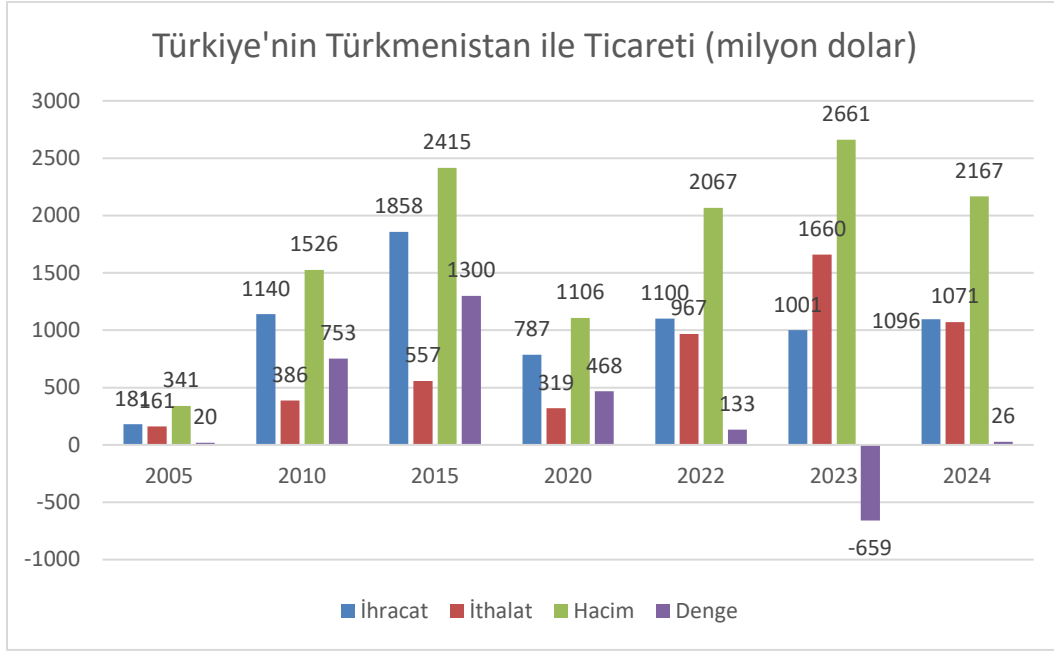
İthalat:

Kaynak: Trademap, Türkmenistan verileri

4.2. Türkiye İle Ticaret

4.2.1. Genel Durum

Kaynak: Trademap, Türkiye verileri

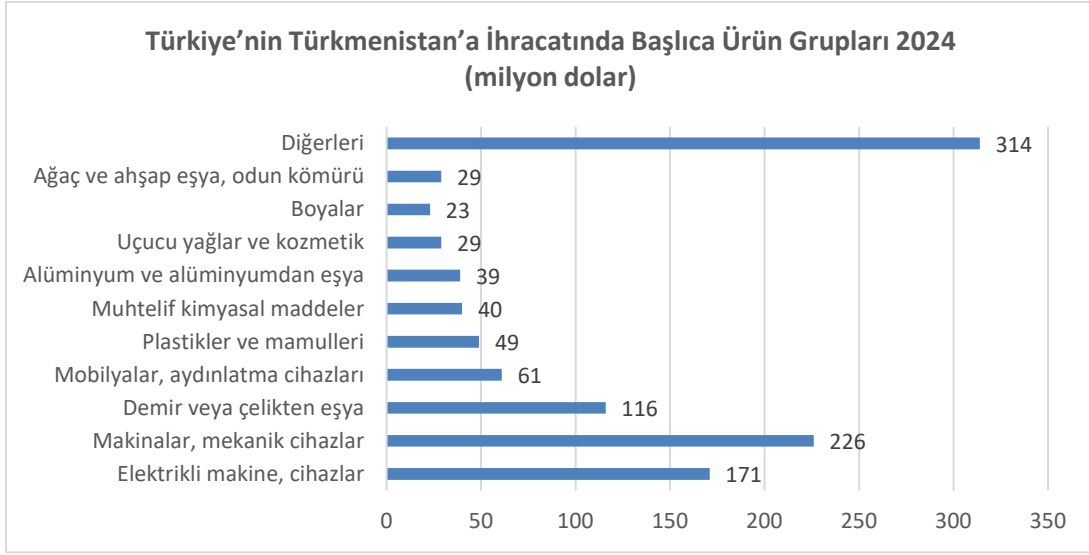
2024 yılında ülkeye ihracatımız 1 milyar dolar olmuştur.

İhraç ettiğimiz başlıca ürünler: demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatla kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb. ürünler; izole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar; elektrik kontrol, dağıtım tabloları, panolar, konsollar, kabinler, diğer mesnetler ve sayısal kontrol cihazları; prefabrik yapılar ve Jeneratörlerdir.

2024 yılında ülkeden ithalatımız 1 milyar dolardır.

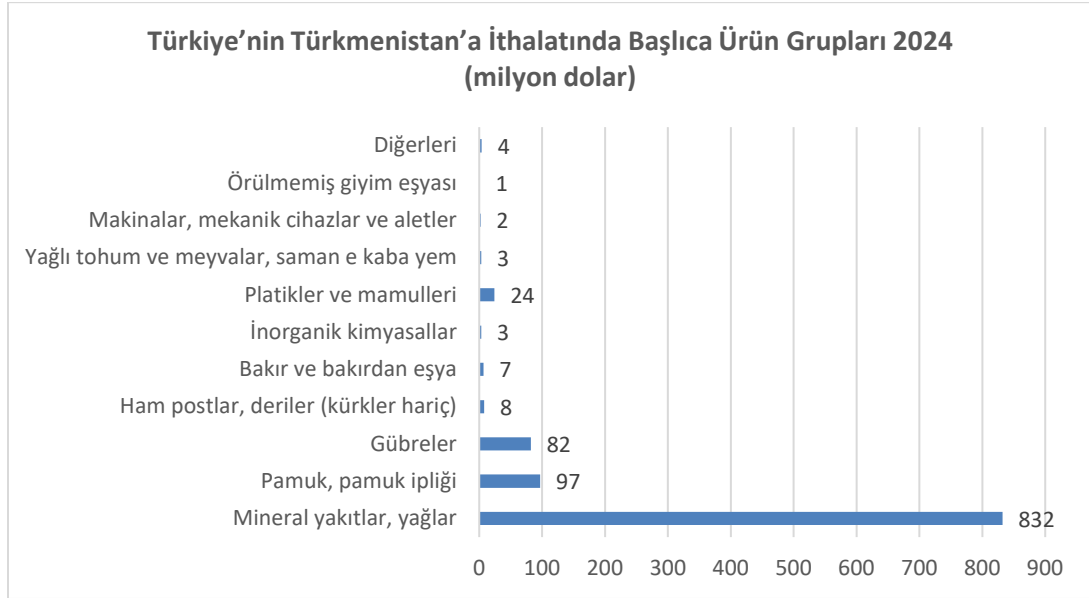
İthalatımızdaki başlıca ürünler ise petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar; pamuk ipliği (dikiş ipliği hariç) (ağırlık itibarıyla pamuk oranı ≥ 85 ve perakende olarak satılacak hale getirilmemiş); azotlu mineral veya kimyasal gübreler; potaslı mineral veya kimyasal gübreler ve ilk şekillerde propilen ve diğer olefinlerin polimerleridir.

Türkiye'nin Türkmenistan'a İhracatında Başlıca Ürünler

Kaynak: Trademap, Türkiye verileri

Türkiye'nin Türkmenistan'dan İthalatında Başlıca Ürünler

Kaynak: Trademap, Türkiye verileri

TÜRKİYE'NİN TÜRKMENİSTAN'A İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ

Ürünler	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Dondurulmuş tavuk; bütün, parçalanmamış	0,05	0	0,199	0,035	6,6	3,7
Hayvan beslemede kullanılan müsth.	8,2	7,5	6,5	7,7	6,6	3,9
Taze damızlık yumurta	0	0	0	4,2	6,2	1,3
Gıda Müstahzarları	1,3	1,6	1,7	3,2	4,1	6,7

Badem; kuru ya da taze	0,3	0,4	0,3	3,3	3,9	2,2
Küspe	1,4	4,0	4,7	8,2	3,6	5,2
Bitki kökleri ve mantarlar	3,6	4,1	3,6	4,2	3,4	4,7
Kanatlı eti; dondurulmuş	2,4	5,4	4,9	9,1	3,2	0,5
Sebze tohumu	1,2	2,1	1,6	1,2	2,8	2,2
Ceviz kabuklu	0,019	0,026	0	0,3	2,7	0

Kaynak: Trademap2024, (Milyon ABD doları)

TÜRKİYE’NİN TÜRKMENİSTAN DAN İTHAL ETTİĞİ 5 TARIM ÜRÜNÜ

Ürünler	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Susam	55	44	1.124	288	1.762	3.417
Soya Fasulyesi	0	0	0	0	836	0
Antep Fıstığı	0	114	332	224	206	200
Pamuk tohumu	0	11	0	0	122	0
Domates; konserve	0	0	0	0	25	0

Kaynak: Trademap2024, (Bin ABD doları)

4.2.2. İki Ülke Arasında Anlaşma ve Protokoller

ANLAŞMA ADI	İMZA TARİHİ	RESMİ GAZETE TARİHİ VE SAYISI
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	2.05.1992	15.01.1995/22172
Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması	17.08.1995	13.06.1997/23018
Ticari ve Ekonomik İşbirliğine Dair Anlaşma	24.03.2008	28.02.2012/28218
Ekonomik İşbirliğine Dair Hükümetlerarası Türk-Türkmen Komisyonu (HEK) V. Dönem Toplantısı Protokolü	3.06.2014	Resmi Gazetede yayımlanmamış
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Türkmenistan Hükümeti arasında Ticari ve Ekonomik İşbirliğinin Genişletilmesi ve Derinleştirilmesine Dair Anlaşma	7.11.2014	Resmi Gazetede yayımlanmamış

4.2.3. Türkmenistan’da ki Türk Yatırımları

Önde Gelen Yatırımlar ve Sektörler Hakkında Bilgilendirme

Türkmenistan’da, Türk firmaları tarafından; tekstil fabrikaları ortaklıkları, enerji nakil hatları, bankacılık, iş merkezi, tatil merkezi, içecek fabrikası yatırımları mevcuttur. Türk firmalarının Türkmenistan’daki yatırımları toplamı mevcut durumda 300 milyon \$ civarındadır.

Ülkede 2015 yılına kadar 100’ün üzerinde Türk inşaat firması faaliyet göstermekte iken doğalgaz ve petrol fiyatlarında yaşanan düşük seviye dolayısıyla gelirlerdeki azalma hakedişlerin ödenmesinde gecikmelere, hiç ödenmemesine veya Türkmen Manatı olarak ödenen paraların dolara konverte edilmemesi problemlerine yol açmıştır. Bu tarihten sonra yıllar içerisinde Türk inşaat firması sayısı 8-10 seviyelerine

kadar düşmüştür. Kalan firmalar da büyük ölçekli projeler almakta ve çoğunlukla yabancı ortaklarla işbirliği yapmaktadır. Konut, okul ve kreş gibi küçük hacimli inşaat işleri Türkmen inşaat firmalarına yaptırılmaktadır. Bu alanda Türk firmalarına iş verilmemektedir.

Türkiye- Türkmenistan Yatırım İlişkileri

Türkmenistan'da halen uygulanan yabancı sermaye mevzuatının yeterli olmaması, yapılan yatırımın güvence altında bulunmaması, işyerlerine ani baskın şeklindeki vergi denetimlerinin yapılması ve bu süreçte iş yerlerinin kapatılması, ülkeye girişte uygulanan vize prosedürünün işyeri sahiplerinin seyahatlerini engellemesi, önceki yıllarda yapılan kimi yatırımların kamulaştırılması gibi işlemler Türkmenistan'da doğrudan yabancı yatırımları engellemektedir.

Türkmenistan, yatırım ortamının henüz belirtilen nedenlerle yeterince gelişmemiş olmasına rağmen, doğrudan yatırımlarının Orta Asya'da ulaştığı ülkelerden biridir.

Türk firmaları Türkmenistan'a genellikle "joint-venture" (ortak girişim) kurarak girmekte, ancak ülkede özelleştirmenin yeterince yapılmamış olması nedeniyle yerel ortaklar çoğunlukla bir kamu kuruluşu olmaktadır. Türkmenistan'daki Türk yatırımları gıda, inşaat, bankacılık ve enerji sektörlerinde yoğunlaşmış olup; ayrıca Türk vatandaşlarının Türkmen şahıslar üzerinden kurdukları deri işleme, boya üretimi, mobilya üretimi, PVC pencere ve kapı üretim tesisleri bulunmaktadır.

4.2.4.İki Ülke Arasındaki Ticarete Yaşanan Sorunlar

Türkmenistan'a ihracat yapan firmalarımızın karşılaştıkları sorunlar 4 6 ana başlık altında özetlenebilir:

- 1) Vize Uygulamasında Yaşanan Problemler: Ülkede yatırım yapılsa dahi ülkeye girişte alınması gereken vizenin temininde zorluklarla karşılaşmaktadır. Vize alınsa dahi ülke içinde seyahat edilebilecek yerler kısıtlanmaktadır. Yatırımcı firma sahibine dahi zaman zaman vize verilmediği veya vizesinin uzatılmadığı gibi durumlar görülmektedir.
- 2) Türk yatırımcıların karşılaştığı en önemli sorun ticari faaliyetlerden elde ettiği Manat cinsinden karlarını dövize çevirerek Türkiye'ye gönderememeleridir. Resmi döviz kuru ile karaborsada oluşan kur arasındaki ciddi farklılık nedeniyle Türkmenistan Merkez Bankası çok özel durumlar haricinde resmi kurdan konvertasyon işlemi yapmamaktadır.
- 3) İhracatta Kullanılan Rota Nedeniyle Navlun Ücretlerinin Yüksek Olması: İhracatçılarımız İran'a uygulanan ambargo nedeniyle ihracat sürecinde Bakü rotasını kullandıklarını ve bu nedenle navlun ücretlerinin yükseldiğini yetkililerden bu hususta destek beklediklerini ifade etmektedirler.
- 4) Taşımacılık Alanında Yaşanan Sorunlar: Türkmen tarafınca ücretsiz geçiş belgesi verilmemekte, geçiş belgesi ücreti olarak yüksek miktarlar alınmaktadır. Yüksek geçiş ücretlerinin makul seviyelere getirilmesi, araçlarımızın 15 günlük kalış sürelerinin 1 aya çıkarılması hususu Türk nakliyecilik sektörü için büyük önem arz etmektedir.

- 5) Bazı Türk yatırımları ise devletin müdahalesiyle zoraki olarak sonlandırılmıştır. Örneğin, Türk firmasına ait Türkmenistan'ın ilk ve en önemli Alışveriş Merkezi 2016 yılında kapatılmış, Central Hospital isimindeki Türk özel hastanesi de 2017 yılında kapatılmıştır.

4.3. Dış Ticaret Politikası ve Uygulamaları

Türkmenistan'ın uyguladığı kalkınma programları çerçevesinde önümüzdeki yıllarda devletin ekonomideki payının azaltılması yönünde çalışmalar yapılmakta ve uzun dönemde özel sektörün payının yüzde 70'e kadar çıkartılması planlanmaktadır.

4.3.1. Yabancı Sermayeye Yönelik Kısıtlamalar

Mevzuat açısından sıkıntı olmamasına rağmen, uygulamada yabancı yatırımcıların engellerle karşılaşma olasılığını dikkate almalarında yarar görülmektedir. Ayrıca yatırım sonucunda elde edilen karların ana yatırımcı ülkeye transfer edilmesinde de zorluklar bulunmaktadır.

4.3.2. Yabancı Sermayeli Şirketlere Uygulanan Ayrımcılıklar

- Şirket Kuruluşunda Ayrımcılık

2012 yılı sonuna kadar yabancıların şirket kurmaları veya şube açmalarında zorluklarla karşılaşmaz iken 2013 yılı başından itibaren özellikle Türk şirketlerinin kurulmasına müsaade edilmemektedir. Sadece Türkmenistan'da inşaat projesi alan Türk inşaat şirketlerinin şubesinin kurulmasına izin verilmektedir.

- Vergi Hukukunda Ayrımcılık

Yabancı yatırımcılar, Türkmenistan kanunlarında belirlenen vergi ve gerekli ödemeleri yaptıktan sonra, Türkmenistan genelinde gelirlerini serbestçe kullanabilmektedirler. Ayrıca, yapılan yatırımdan kazanılan döviz cinsinden gelirler Türkmenistan dışına aktarılabilirken Manat cinsinden gelirlerin dövizle çevrilerek yurtdışına aktarılması mevcut durumda fiilen mümkün bulunmamaktadır.

Türkmenistan ayrıca, çok sayıda ülke ile yatırımların karşılıklı korunması ve çifte vergilendirmenin kaldırılması yönündeki anlaşmalara imza atmıştır. Türkiye Cumhuriyeti ile Türkmenistan arasında hukuki ve cezai konularda dar kapsamlı bir adli yardımlaşma anlaşması (doğrudan tahkime gitmeyi içermez) ile çifte vergilendirmenin önlenmesine yönelik anlaşmalar imzalanmıştır. Ayrıca, ülkemiz ile Türkmenistan arasında 1997 tarihli yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması bulunmakla birlikte hükümleri bakımından yetersizdir ve ülkemizin geliştirme yönündeki taleplerine Türkmenistan tarafı olumlu yaklaşmamaktadır.

4.3.3. Dış Ticaret Mevzuatı

Türkmenistan, bağımsızlığına kavuştuğu 1991 yılından itibaren ekonomik bağımsızlığı da sağlama yönünde adımlar atmaya başlamıştır. Öncelikle ülke kaynaklarını dış pazarlara yönlendirmek amacıyla, petrol ve doğalgaz sektöründeki yatırımlarına başlamış, önemli pamuk üreticisi olarak tekstil sektörüne önem vermiştir. Bu konudaki öncelikleri halen devam etmektedir.

Ülkenin ihtiyacı olan pek çok ürünün ithal edilmesi gerektiğinden, öncelikle ülkede üretilmeyen ürünlerin ithalatına çok düşük gümrük vergileri uygulanmaktadır. Diğer taraftan, yerli üretimi korumak ve gelişmesini

sağlamak amacıyla, korumacılık politikalarına önem vererek, yerli üretilen ürünlerin benzerlerine yüksek gümrük vergileri uygulanmaktadır.

Uygulanan gümrük vergilerine www.customs.gov.tm üzerinden ulaşılmaktadır.

Türkmenistan Devlet Borsası, ithalat ve ihracatta önemli bir noktadır. Tüm işlemlerin bu borsa tarafından tescili gerekmektedir. Türkmenistan devlet kurumlarında üretilen ürünlerin neredeyse tamamı, borsa vasıtasıyla satılmakta ve ihraç edilmektedir. Borsa üzerinden ürün alacak firmaların bir broker ile anlaşmaları ve kendilerini borsaya tescil ettirmeleri gerekmektedir.

4.3.4. Tarife Dışı Engeller

Türkmenistan'da çok sayıda tarife dışı engel uygulanmaktadır. Bunların arasında en önemlileri Ticaret Anlaşması ve Yatırım Projeleri kayıt zorunluluğudur. Bunların dışında Belediye Ofisi Vergi Müfettişliği ve bazı sektörel bakanlıktaki ilgili birimlere de kayıt yaptırılması zorunluluğu bir engel teşkil etmektedir. Ayrıca değişik kuruluş yetkililerinin işletmeleri sık sık yapılan denetimler ticarete engellere neden olmaktadır.

Türkmenistan'ın IMF ve Dünya Bankası'na üye iken Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olmadığı görülmektedir. Türkmenistan'ın faydalanıcı olduğu Japonya, İsviçre, Türkiye (1 Ocak 2002'den itibaren) ve Avrupa Birliği'nin sağlayıcı olduğu tercihli ticaret anlaşmalarının yanı sıra Ermenistan, Gürcistan, Rusya Federasyonu ve Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ile yürürlükte olan Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA) mevcuttur (Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ/WTO), 2020).

DTÖ üyesi olmayan Türkmenistan ithal mallara resmi olarak tarife uygulamamaktadır. Bununla birlikte, uygulamada hükümet gümrük vergilerini ve ithalat daha yüksek tüketim vergilerini artırmaktadır. Bu gümrük vergileri ve diğer vergiler ticarete önemli engellerdir. İthalatçılar ayrıca Gümrük Hizmetine küçük idari ücretler öderler. Türkmenistan 2015 yılında ithalat ikamesi politikası başlatmış ve gümrük vergilerinin arttığı görülmüştür.

Türkmenistan, sebze, meyve, meyve suları ve bildirilmemiş diğer ürünler de dahil olmak üzere altı tür ithal mal listesi için yeni gümrük ücretleri getirmiştir. Bir başkanlık kararı ile tüketim vergisi de dahil olmak üzere tüm gümrük vergilerinden ve vergilerden feragat edebilir.

4.3.5. Yatırım Teşvik Mevzuatı

Türkmenistan'da yatırım ortamının iyileştirilmesi için hukuki düzenlemeler yapılmaktadır. Yatırım mevzuatının dünya standartlarına çıkarılması için önemli çaba gösterilmektedir. Türkmenistan'ın doğalgaz ve petrol bakımından zengin rezervlere sahip olması ülkeye gelen yabancı yatırımların büyük bir kısmı bu sektörde toplanmış bulunmaktadır. 2030 yılına kadar petrol-doğalgaz sektörünün kalkınma planları kapsamında bu sektöre yabancı yatırımın çekilmesi öngörülmektedir. Bu nedenle, ülkenin petrol ve doğalgaz sektörünün altyapısını iyileştirmek ve yabancı yatırım çekmek için Hidrokarbon Kaynakları Kanunu kabul edilmiştir. Yerel ve yabancı yatırımın teşviki için cazip yatırım olanaklarının oluşturulması bakımından çok sayıda yasal düzenleme yapılmıştır. Bu yasal düzenlemeler yürürlüğe girmiştir.

Yabancı yatırım sadece ulusal kanunlar tarafından düzenlenmeyip, bu sektöre ilişkin çok sayıda ikili ve çok taraflı uluslararası anlaşmalar bunları desteklemektedir.

Yabancı yatırımların uluslararası kanunlar çerçevesinde korunmasına büyük önem veren Türkmenistan'ın, taraf olduğu birçok uluslararası sözleşmeler bulunmaktadır. Örneğin, 1965 tarihli Devletler ile Diğer Devlet Vatandaşları arasındaki Yatırım İhtilaflara dair Washington Sözleşmesi, 1992 tarihli BDT Devletleri Arasında Ekonomik ilişkilerin İhtilaflarının dair Kiev Sözleşmesi yer almaktadır.

Yabancı sermayeli şirketlere belirli bir ölçekte ve düzende gümrük ve vergi kolaylıkları sağlanmaktadır. Gümrük ve vergi kolaylıkları sadece yabancı yatırımcılar için değil, aynı zamanda özel sektörde faaliyet gösteren girişimcileri de teşvik etmektedir.

Cazip imkânlar ve belirli planlama ile yapılan teşvikler özel sektörün kalkınmasına, yabancı sermayenin gelmesine, ihracatın artmasına olumlu katkı sağlamaktadır. Bundan dolayı dünya genelinde ihracatı arttıracak projelere daha fazla önem verildiği anlaşılmaktadır. Türkmenistan kanunlarına göre, yabancı yatırımı olan şirketler ürettiği ürünleri (hizmetler dâhil) lisans almaksızın ihracat gerçekleştirebilmekte ve kendi ihtiyacı olan ürünleri (hammadde ve hizmetler) ithal etme olanaklarına sahiptirler.

4.3.6. Çok Taraflı Ticari Anlaşmaları

Türkmenistan herhangi bir serbest ticaret düzenlemesine katılmamış olup, BDT Gümrük Birliği'nin de üyesi değildir. 1993 yılında ABD ile "En Çok Kayırılan Ülke" ticaret anlaşmasını imzalamış ancak bunu takip eden ikili vergi ve yatırım anlaşmaları imzalanmamıştır.

4.3.7. İthalat Mevzuatı

Türkmenistan'a ithal edilecek ürün, malzeme ve mamüllerin Türkmenistan'ın hukuk kaidelerine uygun olması gerekmektedir. Türkmenistan'a ithal edilmesi istenen gıda ürünlerinin kullanma tarihi, üretildiği tarihten itibaren %70'den az kalmış ise, ithal etmek yasaktır. Ürünlerin ambalajında belirtilen kullanma, üretim tarihleri ve muhafazası uluslararası takvim sistemine uygun olmalıdır. Genetik kaynakları kullanarak hazırlanan gıda ürünlerin Türkmenistan'a ithalatı yasaktır. İthal edilen ürünler, malzemeler ve mamül maddeler Türkmenistan kanununda öngörülen sertifikaya uygun olmalıdır.

4.3.8. Vergiler

Türkmenistan'da Katma Değer Vergisi (KDV) % 15 olarak uygulanmakta olup bunun dışında Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) yoktur.

Türkmenistan Vergi Kanununun 172 maddesinde, kazanç üzerinden alınan vergilerin oranları belirtilmektedir. Buna göre, Türkmenistan'da Gelir Vergilerinin oranları aşağıdaki gibidir:

- Türkmenistan tescilli tüzel kişiler için : % 8, bunun yanında gelir vergisi üzerinden her çeyrekte % 3 Tarım Geliştirme Vergisi, % 0,5 Şehir Geliştirme Vergisi ve yılda bir kez % 1 Şehir Geliştirme Vergisi olmak üzere vergilendiriliyor.
(Tarım üreticileri tamamen vergiden muaf)
(Küçük ve orta ölçekli işletmelerden alınan vergi: %2)
- Diğer Tüzel Kişiler için (yabancı firmalar) : % 20

- Ortaklık Geliri ve diğer tüzel kişilere ortak olarak katılmaktan kazanılan diğer kaynaklardan elde edilen gelirlerden % 15

Türkmenistan Baş Devlet Vergi Kurumu (Türkmenistanyň Baş Döwlet Salgyt Gullugy) Bakanlık seviyesinde bir kurumdur. Ekonomi, Maliye, Gümrük, Vergi ve Sosyal Güvenlikten Sorumlu Bakanlar Kurulu Başkan Yardımcısına bağlıdır.

Vergi İdaresine Beyannameler, firmalar için aylık, girişimciler dediğimiz küçük işletmeler için ise 6 aylık dönemler olarak hesaplanmakta ve ilgili işletmelerin bağlı oldukları bölgedeki İdarelere teslim edilmektedir. 2013-2014 yıllarında Uluslararası sisteme geçme çalışmalarına başlanmış ve kısmen geçilmiştir. Sağlık, Eğitim gibi sektörlerde ciddi vergi muafiyetleri sağlanmaktadır. Özellikle inşaat esnasında %15 olan KDV alınmamaktadır.

Türkmenistan Vergi Kanunun 6. Bölümü, gerçek kişilerden alınan gelir vergisine ilişkindir. Kanunun 183. Maddesine göre, Türkmenistan mukimi gerçek kişilerin kaynağına bağlı olmaksızın tüm gelirleri, Türkmenistan mukimi olmayan gerçek kişilerin ise, Türkmenistan'ın sınırlarındaki gelirleri vergiye tabidir. Kanunun 184/1a maddesine göre, iş sözleşmesine istinaden alınan gelirlerin vergiye tabi olduğu belirtilmektedir.

Vergi Kanununun 192. Maddesinde ise, Kanunda başkaca belirtilmediyse, gerçek kişilerden alınan gelir vergisi oranının %10 olduğu belirtilmektedir. İşçilerin gelir vergisini hesaplamak ve ödemek işverenin yükümlüğüdür.

Türkmenistan Vergi Kanunun 7. Babının 2. Paragrafı şehirlerin ve köylerin çevresini güzelleştirme vergisini düzenlemektedir. Kanunun 208. Maddesinde ise vergi oranları ayrı-ayrı gruplar için farklı belirlenmiştir. Gerçek kişi tacirler için toplam gelirden % 0,3 oranında olacaktır. Ancak bu oranın ayda 2 manattan az olmaması gerekir. Diğer gerçek kişiler için ayda 2 manat, Ziraat şirketleri için kazançtan % 0,5 , Diğer tüzel kişiler için kazançtan % 1.

Gümrük Vergileri:

Türkmenistan'da gümrük işlemlerini Türkmenistan Devlet Gümrük Kurumu yürütmektedir. Kurumun www.customs.gov.tm web sitesi bulunmakta olup gümrük iş ve işlemleri ile ilgili bilgiler ile gümrük vergileri ve buna bağlı diğer giderlere ilişkin bilgiler bu sayfada yer almaktadır.

Genel olarak ülkede üretilmeyen ürünlerin ithalatında düşük gümrük vergileri uygulanmaktadır. Diğer taraftan, yerli üretimi korumak ve gelişmesini sağlamak amacıyla, korumacılık politikalarına önem verilerek, yerli üretilen ürünlerin benzerlerinin ithalatında ise yüksek gümrük vergileri uygulanmaktadır. İthalatta uygulanan gümrük vergilerine <https://customs.gov.tm/en/customs-info/customs-fees/duties> web adresinden ulaşabilmektedir. Listede yer alan ürünlerde uygulanan gümrük vergileri karşısında gösterilmekte, listede yer almayan ürünler için ise ithalatı yapan firma ise %0,2, şahıs şirketi ise %2 oranında gümrük vergisi alınmaktadır. Gümrük işlemleri için %0,2, depolama için günlük %0,3, yerinde muayene için %0,2 harç tahsil edilmektedir. Tüm ürünlerde borsa kaydı için sözleşmenin %0,2'si oranında ve ürünün niteliğine göre standart sertifikası ve gerekli analizler için ayrıca ücret alınmaktadır.

Şahıslar için bir kişiye bir ay süre zarfında gelen azami 30 kg'a kadar eşya gümrük vergilerinden muaftır. Yolcu beraberinde ise 60 kg'a kadar eşya gümrük vergisinde muaf tutulmaktadır. Muafiyetlerde değer bakımından bir sınırlama bulunmamaktadır. Ticari amaçlı gelen eşya için herhangi bir muafiyet bulunmamaktadır.

Türkmenistan Devlet Emtia Borsası (www.exchange.gov.tm), ithalatta ve ihracatta önemli bir noktadır. Ülkeye ihracat veya ithalat yapmak isteyen firmaların işlemlerini borsaya tescil ettirmesi ve gerekli evrakları vermesi gerekmektedir. Ayrıca ithalat yapılacak yabancı firmanın da borsaya kaydının yaptırılması gerekmektedir. Bunun yanında ilgili mevzuat gereğince, Türkmenistan'da devletin mülkiyetinde olan fabrikalarda üretilen gübre, polipropilen gibi ürünler doğrudan fabrikalarca satılmamakta, Devlet Emtia Borsası vasıtasıyla satılabilmektedir. Borsada bazı ürünler dolar üzerinden, bazı ürünler ise Türkmen Manatı üzerinden satışa çıkarılmakta olup listeler internet sitesinde yayınlanmaktadır. Borsa üzerinden ürün alacak firmaların bir Broker ile anlaşmaları ve kendilerini Borsa'ya tescil ettirmeleri gerekmektedir.

Bunlara ilaveten, bireysel girişimciliği desteklemek amacıyla yapılan yeni düzenlemeyle; 2022 yılı başından itibaren bazı ürün grupları için bu işletmelerin ihracat gümrük vergilerinden muaf tutulmasına karar verilmiştir.

Diğer Vergiler:

- Ek Vergiler (Yurt dışından getirilen ve ek vergi ödenmesi gereken ürünler gibi)
- Yeraltı kaynakların kullanılması için ödenen Vergiler
- Gayrimenkul Vergisi
- Devlet Dairelerinin Gelirlerinden alınan Vergiler
- Şahıslardan alınan Gelir Vergisi
- Yerel Vergiler
- Emeklilik Kesenekleri

4.3.9.Ticarete Uygulanan Standartlar

Ülkedeki ürün standartları, Türkmenistan Standartlar Enstitüsü tarafından belirlenmekte olup, pamuk haricindeki ihraç ve ithal edilen tüm mamuller söz konusu kurumun onayını almak zorundadır. Ülkeden ihraç edilecek olan pamuğun standartlara uygun olup olmadığı ise Devlet Pamuk Birliği tarafından belirlenmektedir. Tüm BDT ülkelerin üzerinde çalışarak oluşturduğu 'Devletler Arası Genel ve Teknik Standartlar'ı kabul eden Türkmenistan ayrıca Uluslararası Standartlar Kuruluşu (ISO) üyesidir.

5. PAZAR DURUMU

5.1.Pazarın Özellikleri

Türkmenistan'da, devlet sektörünün ekonomide ve piyasada hakimiyeti sürmekle birlikte, son yıllarda özel sektör önemli gelişmeler sağlamıştır. Plastik, inşaat malzemeleri, gıda maddeleri üretimi özel sektörün önemli yatırım alanları olmaktadır. Müteahhitlik alanında, yabancılardan edinilen tecrübeler ve devlet politikaları kapsamında, artık pek çok inşaat Türkmen inşaat firmaları tarafından yürütülmektedir. Devlete ait pek çok tesis özelleştirme kapsamında Türkmen iş insanlarına satılmaktadır.

Bürokratik işlemlerin çokluğu ve alışılagelmiş prosedürler, dış ticaret işlemlerinde yavaşlamalara bazen de hukuki sorunlara yol açmaktadır. Yeterli piyasa araştırması yapılmadan ve gerekli güvenceler sağlanmadan dış ticaret işlemlerine başlanmaması gerekmektedir. Türkmenistan'a gelerek pazar

araştırması yapılması en uygun yöntem olmakla birlikte, ülkeye girişte alınması gereken vize prosedürü oldukça sıklıdır.

Türkmenistan’da yerleşik firma temsilcilerinin daveti gerekmektedir. Türkmenistan’da düzenlenen fuarlara katılım sağlamak, vize alımında kolaylıklar sağlamaktadır. Sınai Mülkiyet Hakları konusunda mevzuat bulunmakla beraber, etkin olarak Çin’den ithal edilmesi haksız rekabet yaratmakta, yapılan şikayetler ve girişimler sonuçsuz kalmaktadır. Kamu ihaleleri genel olarak basılı yayınlar üzerinden duyurulsa da, şeffaf bir ihale yöntemi bulunmamaktadır.

5.2.Potansiyel Yatırım Alanları

Türkmenistan gelişme ve kalkınma yolunda olan bir ülkedir. Bu kapsamda, hazırlanan kalkınma planları çerçevesinde yatırımlara devam edilmektedir. Ekonomide devletin payı halen çok yüksek seviyededir ve önümüzdeki dönemde yapılacak yatırımların tamamının devlet tarafından yapılması planlanmaktadır. Türkmenistan devleti yatırımlarda petrol ve doğalgaz sektörleri, doğalgazdan elektrik enerjisi üretimi, yüksek teknoloji gerektiren petrol ve doğalgazdan mamul üretim tesisleri, büyük ölçekli altyapı yatırımları, çimento, cam, iplik, kumaş ve hazır giyim üretim fabrikaları vb. alanlara öncelik vermektedir.

Özel sektör, özellikle üretim alanında teşvik edilmesine rağmen ülkenin bürokratik yapısının ağır olması, yolsuzluk ve belirsizlikler nedeniyle yatırım yapmakta isteksizdir. Türkmen özel sektöründeki girişimciler tarafından ufak çaplı mobilya, süt işleme, meyve suyu ve gazlı içecekler, bisküvi, şekerleme, plastik boru, inşaat, et ve işlenmiş et ürünleri, tavuk ve yumurta üretimi, su işleme ve çeşitli gıda üretim tesisleri ile perakende sektöründe faaliyet göstermektedir. Son yıllarda tarımsal ve hayvansal üretim ve işleme tesisleri ile seracılık önemli yatırım alanları olmuştur.

5.3.Pazarda Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar ve Diğer Bilgiler

2016 yılı başından itibaren Türkmenistan ekonomisindeki sıkıntılar ve buna bağlı döviz gelirlerindeki azalmalar sonucu, özellikle Türkmenistan’a ithal edilen ürünlerin bedellerinin transferinde zorluklar yaşanmakta, Bankalar haftalık olarak %2 oranında transfer yapabilmekte ve son zamanlarda bu ödemelerde de gecikmeler ortaya çıkmaktadır.

Ülkede halihazırda yaşanan ekonomik sıkıntılar iş kültürünü de etkilemiştir. İhracat bedellerinin ödenmesinde yaşanan sıkıntıların hukuki olarak çözümlenmesi için Türkmenistan’da dava açılması mümkün olmakla birlikte, dava açacak firmanın alacak bedelinin % 10’unu Mahkeme harç olarak ödemesi, avukatların dava bedelinin en az % 10’u kadar bir bedel talep etmesi ve yaklaşık %5’lik diğer giderlerin oluşması ile birlikte, toplam masraflar alacak bedelinin % 25’ini kapsamaktadır. Bu masrafların çokluğu ve davanın nasıl sonuçlanacağını belirsizliği nedeniyle, pek çok firma hukuki yola başvurmadan kaçınmaktadır.

Bu nedenle, Türkmenistan’a yapacağınız ihracat öncesinde, muhakkak bir sözleşme yapılması ve Türkmen ithalatçılar ile ödeme konusunun netleştirilmesi çok önemlidir.

Ülkede, kredi kartı sadece otellerde geçerlidir. Ancak, oteller kredi kartlı ödemelerde komisyon almaktadır. Çek ve senet gibi belgeler uygulanmamaktadır.

İş insanlarının ülkeye girişinde vize uygulaması bulunmaktadır. Vize almak için Türkmenistan'dan bir kişinin sizi davet etmesi gerekmektedir.

5.4. Tüketici Tercihleri

Türkmenistan'da yaşayan tüketicilerin diğer ülkelerdeki tüketicilere kıyasla moda ürünleri takip ettikleri, kaliteye daha fazla ağırlık verdikleri, marka bağlılığı ve eğlence odaklılık faktörlerinde de benzer bir karar verme tarzına sahip oldukları görülmektedir. Ancak Türkmen tüketicilerin satın alma gücünün düşük olması nedeniyle ürün veya hizmet satın alımında daha çok fiyatı düşük olanları tercih ederler. Bu nedenle ülkede fiyat açısından daha uygun olan Çin, İran ve Rus menşeli ürünleri tercih etmektedirler. Ancak Türkmen tüketicileri Batı menşeli ürünlere de açıktırlar. Son yıllarda özellikle büyük kentlerdeki tüketicilerin gelir tüketicilerin gelir ve eskiye göre daha bilinçli davranmaları sonucu ürün veya hizmet satın alımında kaliteye de önem vermektedirler.

5.5. Dağıtım Kanalları

Türkmenistan pazarı incelendiğinde toptancı ve perakendecilerin dağıtım kanalında önemli rol oynadığı görülmektedir. Ülke genelinde organize perakende işletmeler olarak nitelendirilen hipermarketler, süpermarketler ve zincir mağazalar yeterli düzeyde gelişme gösterememiştir. Mevcut perakende sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin büyük bir kısmı geleneksel perakende işletmeler niteliğinde olup daha çok geleneksel pazarlarda faaliyet göstermektedirler.

Türkmen pazarına ilişkin dağıtım kanallarında ithalatçı toptancıların ve perakendecilerin rolü büyüktür. Ancak ülkenin perakende sektörü henüz tam anlamıyla modern bir yapıya kavuşmuş değildir. Ülkede ürünlerin fiziksel dağıtımında karayolu ve demiryolu taşımacılığı en çok tercih edilen ulaşım yöntemleridir. Türkmen hükümeti tarafından temeli atılan demiryolu projelerinin faaliyete geçmesiyle beraber Türkmenistan gelecekte Orta Asya'nın lojistik üssü konumuna geleceği beklenmektedir.

5.6. Fikri, Sınai ve Mülkiyet Hakları

Türkmenistan, 1995 yılından beri tam üyesi olduğu WIPO da dahil olmak üzere saygın uluslararası örgütler ile çok yönlü işbirliğine büyük önem vermektedir. Fikri mülkiyetin korunması alanındaki devlet düzenlemesi, 1 Mart 2013 tarihli Devlet Başkanı Kararı ile oluşturulan Maliye ve Ekonomi Bakanlığı Devlet Fikri Mülkiyet Servisi tarafından yürütülmektedir.

Türkmenistan'da yasal koruma ve mal menşei itirazlarının kullanımı alanında ortaya çıkan ilişkileri düzenleyen, menşe itirazlarına ilişkin Kanun yürürlüğe girmiştir.

Menşe hakların yasal olarak korunması ve kullanımı konusunda devlet düzenleme ve kontrolü alanında yetkili organ Türkmenistan Bakanlar Kurulu, Türkmenistan Maliye ve Ekonomi Bakanlığı, yetkili makamlar tarafından yürütülür. Fikri mülkiyet için Devlet hizmeti Türkmenistan (Türkmenpatent) maliye ve ekonomi bakanlığı tarafından düzenlenecektir.

Türkmen patent, başvuruları kabul etmeye, incelemeye ve temyiz başvurusunda bulunmaya yetkilidir.

5.7. Ülkenin Güçlü ve Zayıf Yönleri İle Fırsatlar ve Tehditler

Güçlü Yanları

♣ Orta Asya ülkeleri arasında stratejik öneme sahip olan ve zengin yeraltı kaynaklarına sahip dost ve kardeş Türkmenistan, ülkemiz açısından önemli bir ülke konumundadır.

- ♣ Türkmenistan tekstil ve enerji sektörleri, Türkmenistan'daki yabancı yatırımların yoğunlaştığı alanlardır. İnşaat sektöründe ise yabancı yatırımcıların sayısı artmaktadır.
- ♣ Türkmenistan'da doğalgazın yanı sıra, ülkedeki petrol rezervleri de küçümsenmeyecek boyuttadır. Türkmenistan Hükümeti henüz işletmeye açılmamış petrol ve doğalgaz yataklarının ekonomiyeye kazandırılması için yabancı sermayeyi çekmeye çalışmaktadır.

Zayıf Yönleri

- ♣Türkmenistan'a yatırım yapacak yatırımcıların Yabancı Yatırımlar Devlet Ajansı'na başvurması gerekmektedir, bu durum ise çok zaman alan bir bürokratik süreçtir.
- ♣Türkmen makamlarının her fırsatta yabancı sermayeye destek verdiğini ifade etmesine rağmen, bugüne kadar olumlu bir yatırım ortamı yaratmak için gerekli olan siyasi ve makroekonomik reformlar yapılabilmemiş değildir.
- ♣Türkmenistan piyasasına girmek isteyen yeni Türk firmaları zorluklarla karşılaşmaktadır. Resmi olmayan rakamlara göre Türkmenistan'da kayıtlı 400 ün üzerinde Türk firması olduğu, ancak bunların sadece 30 kadarının aktif olduğu belirtilmektedir.
- ♣Türkmenistan finans sisteminin oldukça önemli eksiklikleri vardır. Ülkede borç, iflas, teminat, kefil ve ipotek gibi hususlarda yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Gelişmiş bir bankacılık sisteminin bulunmaması nedeniyle akreditasyon mekanizmalarının ve muhabir banka ilişkilerinin iyi çalışmaması sorun yaratmaktadır. Ticaret Kanunu ve mahkemesi olmaması gibi mevzuatla ilgili eksiklikler de Türkmenistan ile ilişkilerde Türk firmaları açısından zorluk yaratmaktadır.

Fırsatlar

- ♣ Türkmenistan'da özellikle enerji sektörü yabancı yatırımcılar için önemli fırsatlar sunmaktadır. Ayrıca iş gücünün ucuz olması Türkmenistan'da yatırım yapmayı uygun bir hale getirmektedir.
- ♣Türkmenistan'a yapılan ihracattaki artış ve Türkmenistan ile kültürel ve siyasi ilişkilerin yoğunluğu dikkate alındığında, ihracatçılarımız pazara giriş imkânları bakımından diğer ülkelere nazaran avantajlı bir konumdadır.

Tehditler

- ♣ Bölgesel istikrarsızlık, devletin ekonomik reformlardaki isteksizliği ve yatırım ortamının yetersizliği nedeniyle yatırım yapmak isteyen yabancı firmalar tedirgin olmakta ve riski azaltmak amacıyla Azerbaycan ve Kazakistan'a yönelmeyi tercih etmektedirler.
- ♣Türkmenistan'da faaliyet gösteren Türk firmaları vizelerde ve çalışma izinlerinin alınmasında sorunlar yaşamaktadır. Vize işlemlerinde sürenin ortalama 20 gün ve vize süresinin en fazla 6 ay olması, vize süresinin uzatılmasında uygulanan sıkı kurallar ve vize ücretlerinin yüksek olması iş adamlarımızın Türkmenistan'a gidiş gelişlerinde zorluk yaşamalarına sebep olmaktadır.
- ♣Mevzuat farklılığından kaynaklanan sıkıntılar Türkiye'den Orta Asya'ya yönelik yük taşımacılığını olumsuz yönde etkilemektedir.

5.8. İş Adamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

İş Kültürü

Türkmen makamları İran üzerinden kamyonla gelen malların girişine izin vermediği ve tır ile taşıma şartı aradığı için bu ülkeye yapılacak olan ihracatların tır ile yapılmasına özen göstermek gerekmektedir. Transit geçilen ülkelerde otorite eksikliği (Gürcistan) taşımacılığın emniyetli bir biçimde yürütülmesini engellemekte, İran'dan geçişte haksız vergilendirme de ticareti zorlaştırmaktadır. Türkmenistan'a girişte gümrük organizasyonu yetersiz olduğu için işlemler uzamaktadır. Ticaret kanunu ve ticari mahkeme eksikliği ticari sorunların çözümünde sıkıntılar yaratmaktadır. Bankacılık sistemi henüz gelişmemiş olduğu için ihracat bedellerinin transferi geç yapılmaktadır.

Para Kullanımı

Ülkede, kredi kartı sadece otellerde geçerlidir. Ancak, oteller kredi kartlı ödemelerde komisyon almaktadır. Çek ve senet gibi belgeler uygulanmamaktadır.

Pasaport ve Ülkeye Geçici Giriş Vizesi Uygulaması

Ülkeye girişte sıkı vize uygulaması bulunmaktadır. Gelmeden önce Büyükelçilik / Konsolosluklardan vize başvurusu yapılarak geçerli vizenin alınması gereklidir. Ülke içerisinde ise vize işlemleri Devlet Göçmen Kurumu (Migrasya Kurumu) tarafından yürütülmektedir.

Ülkeye girişte kişilerde en az 6 ay geçerli pasaportun bulunması gerekli olduğu gibi İş Vizesi alınması için Türkmenistan'da bir kamu kurumu veya özel firmanın Migrasya'da (Göçmen Kurumu) hazırlanan davet mektubunun alınması gerekmektedir. Mevcut uygulamada, ülkeye girişten sonra 3 gün içerisinde nerede kalınacağına Migrasya'ya beyan edilmesi gerekmektedir.

Çalışma vizeleri en fazla 6 ay süreli verilmekte, ayrıca bu işlemleri çalışacakları şirketler yapmak durumunda olup bu kişilerin oturma izinleri için de ayrıca izin alınması gerekmektedir. Başvuruların sonuçları uzun zamanda alınabilmektedir. Vize işlemleri için ABD Doları cinsinden ödeme yapılması gerekmektedir.

Keza yabancı şirkette çalışan her bir yabancı kişiye karşılık 9 Türkmen vatandaşının çalıştırılması zorunluluğu bulunmaktadır. Vize alımında veya vize süresinin uzatımında bu kurala dikkat edilmektedir.

6. Yatırımcılar İçin Yararlı Linkler

www.turkiye-turkmenistan.com Günlük haberlerin ve ihalelerin yayınlandığı resmi haber web sayfası,
www.business.com.tm Günlük haber ve ihale Duyuruları web sayfası.
www.turkmenportal.com Günlük haberlerin ve ihalelerin yayınlandığı haber sitesi
www.turkmenistan.gov.tm Günlük haberlerin ve ihalelerin yayınlandığı resmi haber web sayfası,
www.exchange.gov.tm Devlet Borsası resmi web sayfası,
www.minjust.gov.tm Adalet Bakanlığı resmi web sayfası,
www.tstb.gov.tm Sanayiciler ve Girişimciler Birliği web sayfası,
www.cci.gov.tm Ticaret ve Sanayi Odası resmi web sayfası,